

Rakstu apgahdeens
„SEMNEEKA PUHRS“

PEEKTAIS BEHRUMS.

Dr. B. Millers.

Schkiru zihņas teorija

un

neitralitates prinzijs patebretaju
kooperazijas kustibâ.

Tulkojuse Seemetneeze.

Rigâ, 1912.

Generalkomifijâ pee D. Seltina,
Terbatas eelâ 20.

Rakstu apgahdeens „SEMNEEKA PUHRS“

PEEKTAIS BEHRUMS.

Dr. B. Millers.

Schkiru zihnas teorija

un

neitralitates prinzijs patehretaju
kooperazijas kustibâ.

Tulkojufe Seemelneeze.

Rigâ, 1912.

Generalkomišijâ pee D. Seltina,

Terbatas eelâ 20.

Drufats G. Bāliņa tipogrāfijā, 1. Mārces mēneša 6

Satura rahditajs.

	Lap. p.
— Autora preekšwahrdš latwiškam tulsojumam.	7
I. Neitralitates prinzijs patehretaju kooperazijā.	9
II. Šķiru zihnas teorija un sozjalā attihstiba.	15
III. Proletariata šķiru zihna un sozjalijsms.	21
IV. Kooperatīvā kustiiba nau šaweenojama ar šķiru zihnas teoriju.	27
V. Sozjaldemokratijs atteezibas pret patehretaju kooperatīvo kustiibu šenaš un tagad	33
VI. Patehretaju kooperazijas prinziipi un sozjalijsms.	39
VII. Patehretaju kooperatīvā kustiiba nau šaweenojama ar šķiru zihnu	47
VIII. Šķiru zihnas politika apdraud patehretaju kooperaziju	55
IX. Atteezibas starp strahdneeku kustiibu un kooperatīvo kustiibu	63
— Raksti par kooperazijas jautajumeem.	77

— Motto: —

Nemaldinašim ņewi: ņabeeɗribai un
kulturalai naiɗigais egoiņma ņtabɗs
ɗņiti eeņaknojees netikai ween bagatà
miljonara pili, bet ari wisnabadņi-
gakà proletareeņba buhɗà. Beņ
kooperazijas, ņɗis praktiņkàs ņoli-
ɗaritates ņkolas, mums neiņdoņees
iņnihzinat peņnas un mantrauņibas
kabri ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴

Stefans Gņɗwinds.

Preekshwahrds latweefchu tulkojumam.

Schis apzerejums, kas isnahza wahzu walodâ 1907. g. teef tagad sneegts ari latweefchu lasitajam; lihds schim tas tulkots frantschu, italeefchu, kreewu, polu, somu un ungaru walodâs; angļu un sweedru laifraksti nodrukaja is tās garakus iswillkumus. Tas leezina, ka apzerejums, kas gan isaudsis is Schweizijas kooperazijas teefsmes pehz meerigas un drofchas attihstibas un kas weltits tikai schis semes kooperatiwai kustibai, istirsâ problemu, kurfch ari zitur atsihts par weenu no ee-wehrojamafeem muhsu kustibâ.

Autors, kurâ jau sen eesaknojufes pahrlieziba, ka kooperatiwâ kustiba ir weens no teem leelajeem spehfeem, kuri muhsu jainneeziſko dsihwi tuwina sozialisma mehrkim, pastrihpo ne tikai to, ka kooperatiwai kustibai jaewehero neitralitates prinzipts, bet ari faktu, ka kooperazija, fewifchki patehretaju kooperazija, ir sozialisitiska parahdiba; kaut ari apzerejumâ teef polemifets ar soziodemokratijas preekshstahwojeem, to-mehr tas lai nepawed uf domam, ka autors wehlejees noſtahdit kooperatiwo kustibu kâ pretstatu soziodemokratiskai partijai. Autors perſonigi atsihtst ſpehzigu strahdneeku partiju par wehlamu un gaida no tās, tâpat kâ no kooperatiwâs kustibas — strahdneeku ſchkiras atſwabinaſchanu. Lai strahdneeku kustibas daschadâs noſares attihstâs par patſtahwigâm un ne-attarigâm organizazijam, — tas ir apzerejuma ſarkanais pawedeens. Kâ politiskai partijai ſawi mehrki, kâ arodneeziſkam organizazijam ſawi, tâ ari patehretaju kooperazijai ſawi ih-patneji usdewumi, t. i. profita isnihzinaſchana tirdsneeziſibâ un rafchoſchanâ. Schis apgalwojums peerahdams ne tik ween teoretiski, bet ari peedſihwojumi to atbalſta. Franzijâ tajâs aprindâs, kuras ilgus gadus zentâs attihstit to ſaukto sozialisitisko kooperaziju, t. i. tahdu, kas lai kalpotu strahdneeku ſchkiras politiskai un sozialai zihnai, beidsamâ laikâ ſahf nahft pee pah-

leezibas, ka eksperiments bijis aplams. Franzijs sozjalistiska kooperazija eestiguje purwa, tikai neitralitates prinzipa atsihschana spehji to glahbt. Autors isleeto scho isdewibu, lai leezinatu, ka winam ari wehl schodeen tee paschi usskati, kas isteikti apzerejumā; ar gadeem, nowehrojot starptautisko kooperatīvo kustību, schie usskati tapuschi pat wehl stingraki.

Pehdejais starptautiskais sozjalistu kongress Kopenhagenā ņeedja autoram gandarijumu, atsihdams kooperatīvās kustības patstahwibu. Tahlakam kongresa prasijumam, lai kooperatīvā kustībā walditu sozjalisma gars, autors war tikai peekrist, kaut gan pehz autora domam schis gars stipri zitadaks, nekā pee daudseem tagadnes sozjalistu politikeem. Sozjalistiskais gars naw nekas zits, kā gaischa apšina par dabigu solidaritati starp ziltwezes pateesām un augstām interesēm. Tikai ij tahda gara war dsimt ņabeedriba, kura wahrda wislabakā nosihmē ir sozjalistiska, t. i. tahda, kas dibinajas us ziltwezes wispahrigām, pastahwigām un dsilām interesēm.

Ja tee usdewumi, kuras patehretaju kooperazijas kustiba usleek tās wadoneem, tiks no pehdejeem godigi atrisinati, tad naw ko schaubitees, ka tam ņekos brahlibas un kopibas juhtu stiprinašchana ziltweku starpā. — Autora ņirsnigakā wehleschanās, lai wina apzerejums ari Latwijas kooperatorōs modinatu un stiprinatu ņajuhsmu par labu pateesai kooperazijai.

Dr. Hans Millers.

Zirichē, 1912. gada februari.

I.

Neitralitates prinzijs
patehretaju kooperazijâ.

Katrai organizācijai savs saturs un savs mehāni, lihds ar to ari savs iepatneji pamata prinzipi. Organizācija tikai tad attīstās šķēnīgi, kad tās vadītāji leekās vadītees no organizācijas iepatnejeem prinzipieem.

Tapēz daschadu organizāciju draugi un veizinātāji arweenu publejušchees atraft savās organizācijās to iepatnejos pamata prinzipus.

Ari kooperatīvās kustības draugi un vadoni daschadās laimētās un daschadās valstīs peegreesuši savu usmanību šķim usdevumam. Tam noluhkam šarīkotās šapulzes, notureti kongresi, šaraktītas daudzās grahmatās. Ari tagad wehl nenogurtošči pehta un meklē tos pamata prinzipus, kas buhtu leekami kooperācijas pamatās.

Schee fakti leezina, zif nopeetna wehriba teef peegreesta šcheem pamata prinzipieem un zif leela nosihme teem kooperācijas praksē.

Neitralitātes prinzipi ir kooperatīvās teorijas šahpju behrns. Gandrihš wifur tam peegreesch šewišķu usmanību. Šchis prinzipš prāsa, lai patehretāju kooperācija buhtu neitrala wifās politiskās, sozjalās un religiskās zihnās. Šchahds prāsijums stahw zeeschā šatarā ar patehretāju kooperācijas šaimneezifkeem mehřeem, kuri pašči par šewi nespehji šaskaldit patehretājus naidīgās partijās. Bet gan gluschi otrādi, patehretāju kooperācija, nepeegreeschot nekahdas wehribās savu beedru politiskēem, sozialeem un religiskēem usstāteem, apweeno wisdaschadātās šabeedribās grupās us šķēnīgu šaimneezifķu kopdarbību.

Ari daudzee peedšihwojumi runā neitralitātes prinzipam par labu. Patehretāju kooperācijas interesēs weenmehz zeeta, tiklihds tās lozekli aishawās zihnā, kura tās teekšmem šwešča. Tā, peemehram, isputeja jaunās, daudz apsoloschās angļu patehretāju kooperācijas, kad tās pagahjušchā gadu šimtena 30-tos gadās pabalstīja politiski-sozjalo tšchartistu kustību.

Scho mahzibu angļu kooperatori wairs neaismirša un no ta laika stingri eewehro neitralitates prinzipu; wehl preekšč nedaudš gadeem neitralitates prinzipu pastrihpoja kooperatoru kongress Paisley'â. Tas ar leelu balsu wairumu atraidija preekščlitumu, aktivi pabalstit strahdneeku partiju pee nahfšâm parlamenta wehleschanam. Ari Bahzija, Danija un Schweizija kooperatori wairakkahrt isteituschees neitralitates prinzipam par labu.

Titai Belgija un Franzija daudšas patehretaju kooperazijas, neatšihstot neitralitates prinzipu, šastaldijās pehz politiškâm grupam. Lai gan minetās walstis apstahkli šewišči isdewigi tahda weida kooperazijam, tad tomehr ari tur neitralitates prinzipa neeewehroščana taiteja patehretaju kooperazijas attihstibai. Salihdšinasim, peemehram, neitralo Bafeles wispahrigo konšumbeedribu ar weenu no wisleelakâm un eewehrojamakâm neneitralâm kooperazijam Brišeles „Maison du Peuple“. Rahdi šaimneeziški panahtimi šasneegti weenâ un otrâ beedribâ? Rahdi tajās kalpotaju darba apstahkli? Jafata, ka neneitralâ „Maison du Peuple“ Brišeles strahdneekem nešneedš ne puši no ta, ko šneedš darba tautai šozialâ un ekonomistâ šinâ neitralâ Bafeles wispahrigâ konšumbeedriba*).

*) Peewedam šče daščus škaitus :

	Maison du Peuple.	Bafeles wispahrigâ konšumbeedr.
Beedru škaitš	20,000	28,538
Wišs apgrošijums	4,907,759 fr.	16,407,117 fr.
Pa dašâm ščis apgrošijums šadalâš šchahdi :		
Uš maisnizâš	2,580,000 fr.	875,000 fr.
„ bedšinama materijala	480,000 „	688,000 „
„ kautuwes	2 0,000 „	3,871,000 „
Šiteem ušturas lihdsjekem	800,000 „	10,000,000 „
Atmahats uš eepirkumeem	356,201 „	1,167,186 „
Katra beedra zaurmehra pretšču eepirkums	245 fr.	581 fr.
Kooperazijas manta	125,000 „	932,000 „
Rešertwes fondš	—	64,700 „

Jaeewehro tas, ka Bafeles konšumbeedribâš nowadâ 125,000 patehretaju, bet „Maison du Peuple“ — 645,000

Neitralitates prinzipam par labu runā tas fakts, ka kooperaziju federazijas organizēšanas plašākā apmērā leelepirtšhanu, kā arī kooperatīvu ražošanai tikai tajās valstīs, kurās eewehrots neitralitates prinzijs. Turpreti Franziā un Belgijā, šalidfinot ar Bahziju, Daniju, Schweiziju — netaf neminot Angliju un Skotiju — kooperatīvā federazija loti neeziga. Šhi parahdiba šewiškhi nopeetna, jo patehretaju kooperatīvai kustiškai tikai tad pilnīga sozialekonomištā nofihme, kad ta pehz eespehjas plaški apweeno patehretaju kooperazija.

Arī Schweizijā, pehz Belgijas parauga, mehginaja šakaušet konsumbeedribas ar sozialedemokratištām un profesionešām organizacijām. Gadu 10 atpakaļ Bernē nodibinaja sozialemištiku patehretaju kooperaziju ar nošaukumu „Vorwärts“. Ta gribeja peerahdit Schweizijas štrahdneetekem, ka sozialemištās konsumbeedribas pahrafas par neitralām. Bet pehz neilga laika šhi jaunā organizacija ištejeja. Štrahdneeki zeeta šaudėjumus, daudšas profesionešas šaweenišas šaudēja eewehrojamas šumas. Šabeedribas ažiš šhis neišdeweš mehginajums dištrediteja arī pašu sozialemištā leetu.

Neštatoetes uš tahdeem peedšihwojumeem, Schweizijā atkal atškan balšis, lai kooperatīvā kustība atteiktos no šawa neitralitates prinzipa. Šewiškhi štrahdneeku prešē jau ilgaku laiku šistematiškhi agitē, lai patehretaju kooperazija noštahtos uš ščkiru žihnas pamateem. Neitralitates prinzijs ešot nowezojees un tagadnes šaimneezišteem prašijumeem nepee mehrots.

Kahds profesionešs organs nešen išteizās apmehram ščā: „Žit ilgi wehl pašahwēs ščee neitralitates murgi?“ Un paškaidroja tahlaš, ka „nahkotnē kooperazija war šafneegt augštaku attihštību tikai tad, ja ta šaweenošees ar ščkiru žihnas organizacijām.“ „Kooperatori, kas ščai peeweenoščanai pretojas, waj nu nešpehji šaprast tagadnes šaimneezišto attihštību, waj naw ihsti kooperatori.“

Šchahdas domas loti išteplatitas štarp sozialedemokratištem un profesionešās aprindās. Tadehš tuwaš apšpreedišim jautajumu, waj patehretaju kooperacijai eeteizams atmešt neitralitates prinzipu un peesleetees sozialedemokratištām un profesionešām organizacijām, kurās štahw uš ščkiru žihnas pamateem.

Šis jautajums plašāc jaapspresch ari tadeht, ka daudseem ir neskaidra patehretaju kooperazijas nosihme sozialā attihstibā. Wispahribai ari mas pašihstami eemesli, tadeht tiš noteikti aihstahwam šawu neitralitates prinzipu. Un taišni „apsinigo“ strahdneeku starpā patehretaju kooperaziju nenowehtē pareisi. Bet muhju kustibai no leela šwara, lai wiši šchee jautajumi buhtu škaidri apgaišmoti.

Mehs netikai kritihesim šawu pretineeku domās, bet ari zentihimees pahrleezinat tos, ka muhju uihskati pareisi. Tā ka muhju pretineeki atbalstās uš Markša šchiru zihnas teorijas, tad ari wispirms eedšihinasimees minetā teorijā.

II.

Schfiru zihnas teorija
un sozialà attihstiba.

Schiru zihnas teorija eenem eewehrojamu weetü Karla Marksa mahzibâ, kuru mehds dehwet par „materialistiko wehstures usskatu“. Pehz schi usskata, sinamas sabeedribas fainneeziskâ fahrtiba noteiz winas soziales un politiskos eefahrtjorumus un garigo kulturu. Usturas lihdsjektu raschoschanas fahrtiba un ismainischanas weids, pehz Marksa domâm, noteiz wisas wehsturiskâs parahdibas tautu dsihwê, kâ sabeedribas fadalischanu sozialâs schkirâs, gimenes weidu, likumus, karus literaturu, filosofiju un mahkslu.

Fr. Engels*), Marksa ilggadigais lihdsstrahdneeks un popularisators kaka: „Sabeedristu pahrmainu un politisku pahrgrosijumu ihstee eemesli meklejami newis zilweka prahtâ, neds zilweka teeksmê pehz pateesibas un taisnibas, bet gan raschoschanas un mainas weida pahrmainâ; tee meklejami newis filosofijâ, bet sinama laikmeta ekonomijâ. Ja mostas apsjina, ka pastahwoischee sabeedristee eefahrtjumi neprahthigi un ne-taisni, ka prahts palizis par neprahthu un labdariba par mokam, tad ta sihme, ka tautas raschoschanas fahrtiba un mainas weidâ nemanot notikuschas leelakas pahrmainas, ka wezâ sabeedristâ fahrtiba wairs nesastan ar jauneem fainneeziskeem apstahleem“. Tapat Marks noteikti apgalwoja, ka „materialas dsihwes raschoschanas weids noteiz soziales, politisko un garigo dsihwes prozesu.“ Sabeedribas ekonomisko eefahrtu Marks peelihdsina „realam pamatam, wirs kura pazelas juridiskâ un politiskâ usbuhwe.“

Ta ka wisi soziales un politiske eefahrtjumi un garigâ kultura atkarigi no raschoschanas un mainas, tad pehz Marksa ari wisu zilwezes wehsturi wajadsetu dalit newis gadôs, bet ekonomiskôs laikmetôs, kuroôs zilweki weenadâ fahrtâ raschosjuschi sawus usturas lihdsjektus. Safarâ ar scho apgalwojumu, Marks bes tuwakeem pasfaidrojumeem atsihmê „fainneeziskâ

*) Friedrich Engels, Umwälzung der Wissenschaft 1904 S. 286.

attihstibâ asiaticko, antiko, feodalo un zitus pilsonistkus raschoŝchanas weidus."

Ja ŝchos usŝtatus attihstam par pareiseem, pats no ŝewis rodas jautajums, kahdâ zelâ iŝweidojâs juridiskâ un politiskâ usbuhwe, kahdi ŝpehti iŝweido jauno ŝabeedriŝko kahtibu. Uŝ ŝcheem jautajumeem Marksŝ atbild: ŝchkiru zihna. Wina „Kommunistu manifestâ" atrodam wispahŝ pasihstamo teitumu: „Wisa lihdiŝchinejâs ŝabeedribas wehsture ir ŝchkiru zihnu wehsture."

Pehz Marksŝa weenigi zihna ŝtarp daschadâm pretejam ŝozialâm interesem eeroŝina zilwezi uŝ darbibu un wed to uŝ augstaku attihstibas palahpeenu. Schai zihnâ apŝinotees waj neapŝinotees nem dalibu beŝ iŝnehmuma wiŝi zilweŝi. Schkiru zihna pehz Marksŝa domam, ne titai nepeezeeschama, bet ta weenigais no ŝinatnes pahŝbauditais lihdiŝeklis, kusch zilwekeem palihdiŝ radit jaunu, pilnigaku ŝabeedribas kahtibu, palihdiŝ ŝaŝneegt ŝozialu progreshu un augstaku garigu kulturu.

Bet tã zelâs ŝchkiras, kas ŝcho ŝchkiru zihnu wed? un tã rodas daschadas ŝchkiru intereses un preteŝchibas, kas ŝcho zihnu iŝŝauz?

Marksŝ mahza, tã „raschoŝchanas kahtiba un mainas weids kahdâ ŝabeedribâ kopâ ar tãs wehsturiskeem mantojumeem (Vorbedingungen) noteiz ari raschojumu iŝdaliŝchanas kahtibu." Tajâ wehsturiskâ laikmetâ, kad raschoŝchanas weids (mediba, lopkopiba) praŝija ŝemes kopihpaŝchumu, raschojumus ŝadaliŝja deesgan weenlihdiŝigi ŝtarp wiŝeem ŝabeedribas lozefkeem, un tadehl tahda pirmsatneja ŝabeedriba ari nepaŝina daschadu ŝchkiru.

Bet ar laiku ŝchahds ŝtahwoŝlis pahŝmainijâs. Jauni un pahrlaboti darba lihdiŝekli wirŝija uŝ preeŝchu raschoŝchanas weidu. Kopigâ ŝainneeziŝa meŝchâ, plawâ, laukâ iŝbeidiŝas, lihdiŝ ar to ari kopihpaŝchums uŝ paŝchu ŝemi pahrgahja privatihpaŝchumâ, un mantu iŝdaliŝchana tapa neweenlihdiŝiga. Radâs bagati un nabagi, radâs ŝchkiras. Tã tad privatihpaŝchums, kusch pamatâs bij jaunais raschoŝchanas weids (ŝemkopiba), ŝaŝkaldija pirmsatnejo ŝabeedribu ŝchkirâs.

Bet raschoŝchanas weids attihstas weenmehr tahlat. Jauni darba rihti un jaunas darba metodes wairo darba raschojumu. Saraschoto mantu daudŝums peeaug, bet iŝdaliŝchanas

weids palizis ģenejais. Lihdġ ar to šġkiru šarpibas top ween-
mehš dġilafas un šġkiru pretešġkibas weenmehš ašafas. Re-
mantigās šġkiras meklē iġeju no tahda šahwofla. Tā zelas
šġkiru zihna. Apšpeestee un išmantotee tautas šlahni organize-
jās, šazelas pret šaweem apšpeedejeem un praša leelafu un
taišnafu datu no šarasġhotas bagatibas. Bet lai buhtu eephe-
jama tahda mantas iġdališchana, kas išnihzinatu šġkiru prete-
šġkibas, paštahwošchā ihpašchuma kahtiba japahrgroša. Ta-
dehl ari išmantoto tautas šlahnu šġkiru zihnas mehškis — jaunās
ihpašchuma kahtibas nodibinašchana. Lai šašneegtu šġho
mehški, tee špeesti leetot waras lihdselkus, beidsot nonahš pee
šozialas rewoluzijas. Walsšs ar šaweem lišumeem aiššahw
paštahwošcho ihpašchuma kahtibu un kašpo mantigo šġkiru
interesešm. Tadehl apšpeesto šġkiru tuwafais mehškis — ee-
guht politišku waru, pahšweidojot walsši šawu rewoluzionaro
noluhtu labā. Pehz Markša, kašra šġkiru zihna neišbehgami
nowed pee politiškas zihnas, zihnas dehl walsšs waras. Sa-
twehruši walsšs grošchus šawās rokās, rewoluzionarā šġkira
ar waru atzel paštahwošchos lišumus, šagahšch wezo un nodibina
jaunu ihpašchuma kahtibu, kas šaškan ar jaunajām rašchošchanas
atteezibām un weizina šabeedrišto rašġhotaju špehtu tahlato
attihštibu. Pahšwahretās, wezās, beššpehzigās, progrefam
naidigās šabeedribas weetā šahjas jauna, kas neš tautai leelafu
labklahjibu un pazel tautas kulturu.”

Tahda ir galwenōs wilzeenōs Markša mahziba par zihnu.
Markšs šewišġti šihki un pamatigi apššahdajis tagadnes šġkiru
zihnu, šurai pamatos proletariata un buršchuasijas pretejās in-
tereseš un šuras mehškis — šoziališiška ihpašchuma un šabee-
dribas kahtiba.

III.

Proletariata schkiru
zihna un sozialisms.

Pehz Marksa, tagadnes raschoššanas atteezibās pastahw preteschības, kur asgaischi ismanamas ari tagadnes schkiru zihnā. Pehdejā norišinajās starp burschuasiju, kurai peeder raschoššanas lihdsekli, un proletariatu — raschotaju schkiru, kurai nepeeder nekās.

Tagadnes pretšchu raschoššanai šabeedrišs raksturs, t. i. usnehmumōs, kuri nodarbina daudš strahdneeku, eewehro stingru darba dališchanu un organišaziju, kā ari leeto daschadu maščinu špehku. Tomehr milšigais mantu daudšums, ko šarascho jaunlaiku tautšaimneeziba, nenahk pašchu raschotaju rokās. Pateizotees šarwām ihpašchuma teesibām us raschoššanas lihdsjekleem, mantas išdalot, leelako dalu peešawinas kapitalisti, bet strahdneeki dabū no usnehmejeem tikai nabadšigu algu, kura tikai retōs gadījumōs atļauj zilwezigi dsihwot. Kapitalistiskai raschoššanai pastahwot, strahdneeks špeesšs pahrdot šawu darbu špehku par tahdu zenu, kahdu winam dod darba dewejs=kapitalists (Lohnsystem). Weeschi tas neatrod neweena pirzeja šawai weenigai prezei — darba špehkam. Šaliziš bes darba, strahdneeks zeesch truhkumu un nereti kriht wišdjilakā nabadšibā un postā, kamehr šabeedriba pahrpludinata prezem un burschuasija šaraschoto bagatibu neprahīgi šchkeesch. Tā tad walda dsila pretruna, kleedsošcha netaišniba starp pretšchu šabeedriško raschoššanas un privatu peešawinasšanas weidu. Šchi parahdiba, radot dsilu plaišu starp sozialām schkiram, apdraud wišu šabeedribu. Kamehr bagatee nododas pahršmalzinatai baudu kahrei, grimst un iswirst moralisti, — strahdneeki, turpreti, gurst pahrleezigā darbā, šaudē weselibu un nereti darba špehju; kriht nabadšibā un beids ar prostituziju un nošegumu pret ihpašchumu un dsihwibu.

Pahrwaret pretrunu tagadnes šaimneeziškās atteezibās un isnihzinat preteschību starp darbu un kapitalu, pehz Marksa war weenigi proletariškā schkiru zihna pret ismantotaju schkiru — burschuasiju.

Proletariats weenmehr peeaug skaitâ. Tam peeweenojas sîhti usnehmeji, tirgoni, amatneeki, semneeki, kas nespèhji konturet ar leelo kapitalu. Schkiru preteschkiba jawukahrt top weenmehr asaka. Tautas wairuma dsihwes apstahkki kluhst nepanesami; atleef diwas isejas: „waj nu glehwi panihst, waj s'pèhzigî fazeltees un apgahst pastahwojcho ihpaschuma fahrtibu.“ (Kautskis, Erfurtes programa 106. l. p.).

Sahumâ zihna usleesmo tà pehkschna fazelchanas, jeb weeteji nemeeri. Strahdneeki jawâ jaruhktinajumâ isnihzina maschinas, dedsina fabrikas, nogalina to ihpaschneekus waj waditajus. Bet drihs strahdneeki atsihst, ka ar tahdu zihnu tee neko newar panahst: winus ka nemeerneekus jagaida bahrgs jods. Sinamas fabrikas un sinama aroda strahdneeki nu pahrlleezinas, ka tikai apweenojotees tee war uslabot jawu stahwofli. Schai noluhkâ tee nodibina arodneeziskas organisazijas. Lihdi ar to schkiru zihna sasneedj augstaku pakahpeni — eesahkas arodneeziska zihna. Organisetee strahdneeki tagad organisè streikus u. z., peeprasa augstaku darba algu, ihfaku darba laiku un labakus darba apstahklus.

Attihtas solidaritates jajuhsta starp daschadeem strahdneeku shahneem. Tee mahzas pasihst kapitaliskas saimneezibas dabu. Bet preteschkiba starp kapitalistu un proletariju paleef pa wezam — arodneeziska zihna to nespèhji isnihzinat. Paleef ari ismantoschana, tikai tagad ta masak jajuhstama — arodneeziski organiseti strahdneeki eeguwuschi daschus atweeglinajumus.

Strahdneeki ari pahrlleezinas, ka arodneeziska zihna nespèhji isnihzinat preteschkibu mantas raschoschanâ un tàs isdalischanâ. Tee peegreeschas schkiru zihnas augstakai formai — politiskai zihnai. Wini organisejas neattarigi no sawa aroda un isaug par politisku partiju—sozialdemokratiju. Tagad strahdneeki eefaro politiskas teesibas, juhsta sawus preekshstahwjus likumu deweju eestahdès un ar teem usstahda sawus prafijumus sabeedribai un walstij. Bet schee prafijumi grib jagahst pastahwojcho ihpaschumu fahrtibu, taisni to, ko aisstahw pilsoniskâ schkiru walsts. Te nu eesahkas ilggadiga zihna starp proletariatu, kas grib raschoschanas lihdselkus pahrwest kopihpaschumâ, — un starp walsti, kas aisstahw pilsonu interesees. Walsts drufku gan peekahpjias un iswed daschas reformas, tà

peem. strahdneeku apdrošchinaschanas likumus un burščuju sozjalās reformas, bet winas nešpehj apmeerinat strahdneekus. „Šķirū zihna“, šaka Kautskis, „pazel strahdneeku šķirū mašak ekonomistā, bet wairak moralistā šinā. Šķirū zihna wišpahrigi maš un loti gauši labo proletariata šaimneezīškos apstahklus — ja tee wišpahrigi labojas. Bet proletariata pašchapsina peeaug . . . tee peegreesch leelaku wehribu šawam dšihwošlim, apgehribam, šinaschanām, behrnu audšinaschanai, — tee grib baudit wišus kulturās auglus . . . Pazelotees moralistī, proletariats paleelina šawas „prašibas“ (Begehrlichkeit“). Šķirū zihna strahdneekōs modina neapmeerinajumu ar šawu stahwokli. . . Un šķirū zihna buhtu neaugliga, ja ta apmeerinatos ar pastahwošcho raschošchanās weidu.“ Tadeht sozjaldemokrati ušstata par šawu mehrki politiškas waras eeguhšchanu. Ar pehdejās palihdšibu tee grib pahrwehrt raschošchanas lihdsjeklus par šopihpašchumu un eewest sozjalistīšku raschošchanas weidu.

Šaimneezīškā attihštiba eet roku rokā ar sozjaldemokratu teekšmēm. Kapitalisms šaimneezīškā dšihwē rada krišses, bankrotus, bešdarbibu, proletarišē widejās šķīras u. t. t.; beidsot tas šabruht pats no šewis. Lihds ar to šakšas sozjala revoluzija. Sozjaldemokratiškā partija un organišetais proletariats eekaro politīšku waru, „ekšpropriē ekšpropriatorus“ un nodibina sozjalistīšku šabeedribu. Šchāi šabeedribā, pehš Engelta*), „naw šķirū; naw ari ruhpuju peršonigu ušturas lihdsjeklu deht. — Te pirmo reiži ataušt ihšta ziltwezes brihwiba; ta harmonē ar dabas likumeem.“ Walstij naw wairš šo apšpeest. Beigušē šawu wehšturiško lomu, ta „miršt“.

*) Fr. Engels, Umwälzung der Wissenschaft. S. 92

IV.

Kooperatiwà kusti-
naw saweenojama ar
schkiru zihnás teoriju.

Nupat ihfi apſkatijām Markſa ſchkiru zihnas teoriju. Nav muhſu uſdewums to wiſpuſigi iſpehtit un kriticet. Muhs, tā kooperatorus, ſchi teorija intereſē tikai weenā ſinā: zif pamatota markſiſtu wehleſchanās, lai muhſu kuſtiba atteiktos no ſawa neitralitates prinzipa un nemtu dalibu pee ſchkiru zihnas.

Markſa teorija kooperacijai nepeeschkir nekahdu lomu ſtrahdneeku atſwabinaſchanās zihnā. Kaut kahdu kooperativu ſchkiru zihnu ta nemas nepaſihſt. Markſs un wina ſkola gluſchi pareiſi kooperaciju ari nemas neapluhſtoja no ſchkiru zihnas ſtahwolka. Raſchoſchanās kooperacija markſiſtu azis bija tikai „doctrinas iſmehginajums“, kuram naw nekahdas dſitakas noſihmes. Bet kooperativās „bodites“, — tā tee noſauza konſumbeedribas, — pehz winu domām, tikai pawirſchi aiſferot tagadnes ſaimneezifku dſihwi.

Tadehl ari pilnigi nekonſekwenti rihkojas tee ſozialdemokrati, kuri praſa, lai patehretaju kooperacijās peeweenotos profesionalām un ſozialdemokratifkām organizacijām. Ja tee ſchkiru zihnas teoriju atſihſt par pareiſu, tad tee war ari uſpreekſchu konſumbeedribas ignoret, tā tas jau ari gadu deſmitus notizis. Ja, turpreti, wini ſcho teoriju par gluſchi pareiſu wairs neatſihſt, tad tee ari nedrihſt praſit, lai patehretaju kooperacija noſtahtos uſ tās pamateem, lai ta atmestu neitralitates prinzipu, kas pateretaju kooperaciju padarijis ſtipru.

Ja Markſa teorijā kaut ko neapgahſchami war peerahdit, tad ta ir teſe, ka ſchkiru zihnas peekritejs newar buht patehretaju kooperācijas darbineeks, ka weizinat ſchkiru zihnu un darbotees patehretaju kooperacijā — ir diwas pilnigi neſaweenojamas leetas. Pahrleezinats markſiſts domā, ka weenigi ſchkiru zihnā ſlehpjas ſpehks, kas eeſpehj pahrwaret kapitaliſmu, ka tikai politiſku waru eeguhſtot proletariats eewedis jaunu ihpaſchuma kahrtibu, iſnihzinās ſchkiru preteſchkibas un nodibinās ſozialiſtiſku ſabeedribu. Tadehl ſozialdemokratam japeeleek wiſas puhles, lai paſtahwoſchās ſchkiru preteſchkibas paafinatos

un wiſeem lihdſekleem ſtrahdneekõs jamodina revoluzionaras partijas garš.

Zai ſarihktotu ſtreikus, iſkarotu leelaku darba algu, ſozialdemokratam janem daliba ari arodneezikã kuſtibã. Tã ſtrahdneekõs war modinat ſchkiru apſinu un paafinat intereſchu preteſchibu ſtarp burſchuafiju un ſtrahdneekleem.

Bet patehretaju kooperazijã ſozialdemokratu darbiba nau weetas. Konſumbeedriba nepadſilina un nepaafina, bet drihſaf gan nolihdſina paſtahwoſchãš ſchkiru preteſchibas. Wiſãš ſchkirãš patehretaju intereſes weenadas. Un patehretaju kooperazija, modinadama ſawõs beedrõs ſinamu patehretaju intereſchu kuſtibu, tuwina daſchadas ſchkiras. Ta ari nepabalſta un nemodina ſtrahdneekõs revoluzionaru garu. Gluſchi otradi, kooperazija rahda, ka ſchkiru zihna nau weenigais zekſch; ka ſtrahdneeki ſawu ſtahwokli war uſlabot ari wehl ziteem lihdſekleem. Wiſmaſ labi uſturas lihdſekli un mehrenas zenas neusbudina prahtuš. Beidsot meeriga, uſzihtiga darbiba kooperazijã un ſchis darbibas praktiſtee panahkumi laupa garſchu apmeklet revoluzionaras ſapulzes un klaufitees ſkalãš fraſeš.

Peemineſim ari wehl to, ka daſcham labam kooperatoram, kaš nowehroja ſtrahdneeku iſtureſchanõs kooperatiwõs uſnehmumõs, uſmahkuſchãš ſchaubas, waj ſtrahdneeki ſpehtu nodibinat labaku un pilnigaku ſabeedribas kahtibu un waj tee mahzetu ar ſekmẽm to wadit. Baſihſtam ſajuſhminatus ſozialdemokratuš, kuri ar ſkumjam atſinãš, ka ſawu beedru wadiſchanai tee neuſtizetu pat weentahreſchu konſumbeedribu.

Patehretaju kooperazijas neaudſina ſawõs beedrõs revoluzionaru zihnas garu. Behz muhſu nowehrojumeem kooperazijas praktiſkã darbiba ahrda ſozialrevoluzionarãš illuſijas, mahza reali domat. Ja ſozialdemokrati ſuhdſas, ka patehretaju kooperazija atſweſchina no ſchkiru zihnas un atdiſina revoluzionaro ſajuſhmu, tad tur leela dala pateſibas. Behz muhſu domãm, ſchi parahdiba ſtrahdneeku kuſtibai un ſozialai attihtibai nebuht nekaitẽ. Taiſni otradi, ſtrahdneeku kuſtibai nahktu titai par labu, ja ta atſwabinatõs no ſaweem mutes bojareem, ja ſtrahdneeku ſtarpã peeaugtu un noſtiprinatõs kopibas ſajuhta un meerigs praktiſkš ſozialiſmš.

Neuſkawefimees ilgak pee ſchi jautajuma. Gribejam titai peerahdit ſekõſcho :

1. No ſchkiru zihnas teorijas ſtahwoſſa ſkatotees, newar praſit, lai patehretaju kooperazijas peedalitos pee ſchkiru zihnas.

2. Schkiru zihnas praktika kooperazija neder ta rihts un neapſola ari netahda panahkuma.

Te peetiks ihſa aiſrahdiijuma, kas gaiſchi leezinäs, zit ap-lami praſit, lai konſumbeedribas nemtu dalibu proletariſta ſchkiru zihnä un zit loti tahds ſolis tai kaitetu. Noſtahjotees uſ ſchkiru zihnas pamateem, patehretaju kooperazija pate ſew iſrattu ſapu. Schkiru zihnai noder tifai tahdas organiſazijas, kuras zehluſchas un iſauguſchas no ſchkiru intereſchu preteſchibam. Schis preteſchibas ir winu wadoſchais prinzipſ. Tä tas ir pee arodneeziſkam ſaweenibam un pa dalai ari pee ſozialdemokratiſkäs partijäs. Neka tamlihdſiga naw patehretaju kooperazijäs. Behdejäs atbalſtäs ne uſ ſchkiru, bet uſ patehretaju intereſem. Netahdä gadijumä täs nepahrwehrtiſees par ſchkiru intereſem, pat tad ne, ja wiſi kooperazijas beedri buhtu ſtrahdneeki. Organiſazijai, kurai weenalga, pee kahdas ſchkiras peeder winas lozekki un kura kalpo kaut kahdai wiſpahrigai ſabeedriſkai intereſei, naw neka lopeja ar ſchkiru zihnu. Tai jabuht neitralai. Kas no täs praſa kaut ſo zitu, tifai peerahda, zit maſ winſch ſaprot ta ſchkiru zihnas teoriju, ta ari kooperazijas uſderwumus. Tahds newar buht ne ihſts ſozialdemokrats, ne ihſts kooperators.

V.

Sozialdemokratijas
atteezibas pret patehre=
taju kooperatīvo kustību
senaf un tagad.

Jau šinam, ka patehretaju kooperazijai nav weetas Markša teorijā. Pehz šchis teorijas pee sozjalistiskās ihpašchuma un šabeedribas kahrtibas nowed weenigi šchiru zihna, it ihpašchi politiskā. Bet patehretaju kooperazija šchiru zihnā nenehma nekahdas dalibas, un politiskā zihna tai bija pilnigi šwešcha. Sakarā ar to Markšs un viņa peekriteji atšina to par newehrtigu preekšč strahdneeku šchiras un daudš gaduš to weenalšigi ignoreja. Ari Bebelš wahzu reichstagā 1893. gadā 31. janw. šehdē iškaidroja, ka patehretaju kooperazijām gar leelo sozjaldemokratiško kustibu nav nekahdas dalas. „Teem labumeem, kuruš patehretaju kooperazija šneedš šaweem beedreem, muhšu azis nav nekahda šwara. Pehz muhšu domam, patehretaju kooperazijai nav nekahdas nošihmes gaidamōš leelajōš pahrgrosijumōš, jo ta nepalihdš atšwabinat strahdneeku šchiru kā tahdu no pastahwošchās algu šistemas, nepalihdš ijnihzinat šchiru walsti.“

Wehl gaduš dešmit atpašal dibinat patehretaju kooperaziju, sozjaldemokrata azis nošihmeja welti šchkeest darbu un laiku. 1895. gadā beedrs Adele Gerhard*) gribeja sozjaldemokratus eeintereset par kooperatiwo kustibu, aštrahdot uš pehdejās eewehrojameem panahšumeem Anglijā un Belgijā. Bet toreij sozjaldemokrati par kaut kahdu tuwošchanos štarp abām kustibām negribeja neka dširdet, jo „štarp proletariško partiju un kooperatiwo kustibu pastahwot nepahrwarama eekšcheja pretešchiba. Un ofizialais partijas organs*) rakštija, ka „darbiba kooperazijā audšinot tikai diwidendu medineekus“; ka „politiskās partijas ušdewums newar buht eerehdnu un šaimneezibas waditaju šagatawošchana“, un, beidsot, ka „strahdneeku politiskā šchiru zihna prašot wišus špehšus preekšč šewis.“

*) Adele Gerhardt, Konsumgenossenschaft und Sozialdemokratie. Nürnberg. 1895.

*) Berliner Vorwärts, 8. sept. 1895. g.

Tomehr sozjaldemokrati ilgi pee ſchahdeem uſſkateem palitt newareja. Patehretaju kooperazijas ahrfahrtejee panahfumi pehdejôs deſmit gadôs bija azim redſami. Pilnigâ pretrunâ ar doktrinaru paregojumeem, konſumbeedribas eeguwa weenmehr plaſchafu noſihmi ſaimneezifkâ dſihwê. Ne-weena zita jaunlaiſu ſoziala organiſazija neekaroja tiſ plaſchu tautas uſtizibu. Meſlejot atweeglinajumu, ſtrahdneeki tai peepluhda bareem. Patehretaju kooperazijas un to ſaweenibas eeguwa noſihmi ſozialpolitiſkâ ſinâ. Joprojam ignoret tās wairs nebija eeſpehjamš. 1897. gadâ weenš no ſozialdemokratu eewehrojamaſeem doktrinareem*) atſinās, ka „lai gan kooperazijas noſihme aprobeſchota,“ bet ka tomehr „agraf waj wehlaſ kooperatīvâ kuſtiba wiſjās walſtis blaſus profefionalâm organiſazijâm un ſozialdemokratiſkai partijai ſpehlēs eewehrojamu lom ſtrahdneeku ſchſkiras atſwabinaſchanas zihnâ.“

No ſchi laiſa pahrlēeziba par patehretaju kooperazijas eewehrojamo ſozialo noſihmi ſahf iſplatitees ſozialdemokratu ſtarpâ. Wairs nenoleedſ toš labumus, kuruš ta atneš ſtrahdneekem. Tâ tad, neſkatotees uš ſchſkiru zihnas teoriju, patehretaju kooperazija eekaroja ſew eewehrojamu weetu ſtrahdneeku kuſtibâ. Daudſi ſozialdemokrati ſchodeen wairs neſlehpj, ka tās nopelni war ſtahtees blaſus arodneezifku, waj pat partijas organiſaziju nopelneem.

Œchi uſſkату pahrmaina pee ſozialdemokrateem pate par ſewi loti eepreezinoſcha. Bet winai ir ari ſawas launās puſeš. Pahrmainidami ſawuš uſſkatus par muhju kuſtibu, ſozialdemokrati nahza pee negaidita un greiſa ſlehdſeena. Tee ſahka praſit, lai patehretaju kooperazija atmeſtu ſawu neitralitates prinzipu un „apſinigi“ noſtahtoš uš ſchſkiru zihnas pamateem. Pee tam ſneegt zihnai wajadſigoš lihdeſklus tee labpraht uſſkatitu par patehretaju kooperazijas ſpezialo uſdeumu.

Laudis, kuri wehl wafar patehretaju kooperazijai ne-peeſchlihra neſahdas noſihmeš, tiſ peepeſchi uſmetas par tās kritikeem un padoma dewejeem. Buhdami pahrlēezinati, ka winu ſchſkiru zihnas gudriba neſalihdſinami pahraſa par atpakaſrahpuligo „pilſoniſko konſumbeedribu“ prinzipem, tee gribeja kooperatoreem iſſkaidrot muhju kuſtibas iſtoš mehrkuš

*) K. Kautſky. Konſumvereine und Arbeiterbewegung. Wien. 1897.

un pareišos želus. Tahlak „apsinigeo reformatori“ šakfa pahr-
mešt, ka patehretaju kooperazijas weenigais mehrtis lihds
šchim bijis sneegt patehretajeem „lehtas un labas prezes un
augstas dividendes“.

„Šchaurširdigà neitralitates prinzipa aištahwoji šludina
štrahdneekem, lai tee esot meerà ar teem materieleem pa-
nahkumeem, kas eeguhti pateizotees pretšchu šalehtinašchanai,
tà nešen rakštija šahdà arodneezistà organà*) Šakarà ar to
autors nahza pee šlehdsena, ka patehretaju kooperazijai
jaeedwešhot „zits gars“, it šewišchi jaaudšinot štrahdneeku
šewas par „apsinigeem šchkiru zihnas kooperatoreem“, un
tifai tad patehretaju kooperazija buhšhot zeeniga štahtes
blatus profesionalai un politiskai organizacijam un tifai tad
ta buhšhot derigs eerozis štrahdneeku atšwabinašchanas zihnà.

Šchahdà garà agitè tagad gandrihš wiša štrahdneeku prese.
Mums jaatsihstas, ka no šchis pušes patehretaju kooperazijai
draud nopeetnas breešmas. Wišam šchim teekšmem mums,
kooperatoreem, noteikti jastahjas pretim. Muhšu pamata
prinzipi išaugušchi iš peedsihwojumeem; un peedsihwojumi
peerahdijušchi, ka tee pareiši. It šewišchi tas atteezas uš muhšu
neitralitates prinzipu. Patehretaja kooperazija attihštijàs un
fluwa špehziga tifai tur, kur šcho prinzipu eewehroja. Tadehl
ari špreest par muhšu neitralitates prinzipu war tifai tee,
kuri pamatigi pašihst muhšu kustibu un tàs šozialo nošihmi.
Tee ari šapratis, tadehl til noteikti uštahjamees pret šchkiru
zihnas prinzipa eeweschanu muhšu kustibà. Šozialdemokrati,
kuri grib peedalitees muhšu kustibà, daritu labi, ja tee atmestu
šawà teorijà wišu to, kas wairs nešaeetas ar dšihwes šakteem.
Šarvus domu pretineekus raudšišim pahrleezinat, ka mums
taišniba.

*) Arbeiterstimme. № 140. 26. Juli.

VI.

Patehretaju
kooperazijas prinzipi un
sozialisms.

Daudsi waizās, waj patehretaju kooperazija ipehi pahreidot pastahwojcho kapitalistisko šaimneezibas kahrtibu šozialistiskā. Lai iščirtu šcho jautajumu, wišpirms apštatīsim, uš kahdeem šaimneezisķeem prinziķeem atbalstas patehretaju kooperazija, waj wina darbojas pehķ kapitalistiskēem, waj šozialistiskēem prinziķeem.

Ja išrahditos, ka tās pamatā kapitalistiski prinziķi, tad tās šozialā nošihme buhtu neeziga un tai pateēši wajadsetu eedwest „zitu garu“. Bet ja, turpreti, išdotos peerahdit, ka kooperazija jau tagad darbojas pehķ šozialistiskēem prinziķeem, tad muhķu ušdewums buhtu newis išlabot, bet išplatit šchos prinziķus uš wiķu šaimneezisķo dšihwi.

Peerahdišim pehdejās domas. Šchāi noluhķā šalihdšinašim šaimneezisķos prinziķus, uš kureem atbalstas kapitalistiskais ušnehmums, ar teem, kas atrodami patehretaju kooperazijas pamatōs.

Wišpirms atšihmešim, ka kapitalistiskā ušnehmuma un kooperazijas mehrķi glušķi preteji. Natrs tirgotajs, ruhpnēeks, amatnēeks raudšis pehķ eēšpehķas ne tīkai pahrtīkt, bet ari daudš nopelnit. Wīnu šaimneezisķais mehrķis — pelna. Patehretaji, turpreti, apweenodameēs beedribā, nemēklē pelnas, bet domā weenigi par kopigas eepirķšanas labumeem: — nepahrmaķšajot, dabut labus un newiltotus ušturas lihdsēķus. Šaprotams, ka tahdā zelā tee ari ušlabo šawu materiēlo stahwofli. Patehretaju azis beedriba šaķneeds šawu mehrķi, ja ta aištaupa to, ko wīni pahrmakķā tirgotajeem, ruhpnēēķeem un šabrikanteem, ja ta išnihzina pelnu.

Šķi buhtu galwenā starpiba starp priwatu ušnehmumu un kooperaziju. Šakarā ar to atšihmešim ari zitas.

Priwats ušnehmums rašcho preeķšch tirģus; tam naw no teiktā nonehmeju šķaita. Šaraschotām prezem jameklē pirzeji. Dšenoteēs pehķ pirzeķeem, un nonehmeķeem, priwato ušnehmumu starpā norišinajas šihwa konkurenķe. Ušwar, pa

leelafai dalai, stiprafais, t. i. leelafais kapitāls. „Raschoſchana preeſch tirgus“, kurai neiſbehgami ſeto konkurenze, pehž Markſa ir kapitaliſtiſka uſnehmuma eefihme.

Patehretaju kooperazijâ redſam gluſchi zitu ainu. Tai jau no paſcha ſahtuma ir ſinams pirzeju un nonehmeju ſkaitſ — tās beedri patehretaji. Ta pehrſ un raſcho newis preeſch tirgus, bet ſinamām wajađſibam, ſinamam patehretaju ſkaitam. Lihdſ ar to rodas eeſpehja fahrtigi ſaimneekot, t. i. raſchot ſamehrâ ar wajađſibām. Patehretaju kooperazijaſ ari nekonekure ſawâ ſtarpâ, tās pabalſta weena otu un apweenojaſ, lai wairumâ eepirktu prezeſ, waj ari tās raſchotu. Starp privateem uſnehmumeem paſtahw turpreti intereſchu preteſchſiba, un weena uſnehmuma uſplauſchana weenmehr kaitiga preeſch ziteem tās paſchaſ noſareſ uſnehmumeem.

Starp konſumbeedribām walda ſinama intereſchu kopiba. Raſ weenai der, nahſ wiſām par labu. Bet, pehž Markſa, taiſni ari „ſozialiſtiſkâ raſchoſchanaſ fahrtibâ“ wiſa ſaimneezibaſ fahrti atbalſtiſeeſ uſ intereſchu harmoniju, tad tirgus weetâ ſtahjeeſ organiſeta patehreſchana (Bedarf), konkurenzeſ weetâ — kopdarbiba.

Kapitaliſtiſkōſ uſnehmumōſ raſchoſchanaſ lihdeſeki ir weenaſ, waj wairaku perſonu priwatihpaſchumſ. Atbalſtoteeſ uſ ſchim ihpaſchuma teeſibam, tās peeſawinaſ wiſu pelnu. Markſſ taħdu pelnaſ iſdaliſchanaſ noſauz par kapitaliſtiſku. Patehretaju kooperazija ſawuſ raſchoſchanaſ lihdeſekluſ zenſchaſ pahrwehrſt par wiſu beedru patehretaju kopihpaſchumu, jeb kollektiwu ihpaſchumu. Ta wairo ſawuſ reſerweſ fondue, uſ kuru atſewiſchkeem beedreem naw nekahdu teeſibu. Saimneeziſtee labumi, ko ſchi organiſazija dod, nahſ weenigi patehretajeem par labu, un teeſ ſadaliti ſamehrâ ar katra nopelneem. Schahdeſ iſdaliſchanaſ weideſ ir taiſnigſ un to war noſaukt par ſozialiſtiſku. Pateizoteeſ tam, kooperazija ſawōſ uſnehmumōſ iſſkauſch pelnu, prozentuſ no kapitala un ſemeſ renti. Ari darba ſpehſ neteeſ iſſuhktſ kapitalam par labu. Patehretaju kooperazijâ zilwekſ zilweku wairſ neiſmanto.

Kapitaliſtiſkâ uſnehmumâ ſtrahdneeki pilnigi atkarigi no darba deweja kapitaliſta gribaſ. Pehdejaiſ pehž ſawuſ wajađſibaſ jeb eeſkata peenem un atlaiſch ſtrahdneekuſ, noteiz darba weidu, laiſu un apſtaħkuſ. Kapitaliſtiſku uſnehmumu waretu

šalihdsinat šawâ šinâ ar monarkistiski aristokratisku šatweršmi. Strahdneeku gribai te loti neeziga nosihme, tee tifai ar leelâm puhlem špehj uslabot šawu štahwokli ar arodneezisko organizaciju palihdsibu. Kooperatiwos usnehmums ari šchai šinâ dšili atšchiras no kapitalistiskâ. Darbu un darba apstahklus šcheit noteiz šawu preekščstahwju personâ pašchi beedri. Kooperazijâs nodarbinatâs personas naw atkarigas no privata kapitalista, bet atrodâs sem pašchu beedru eewehleta waditaja eespaيدا. Pee preekščstahwju wehlešchanâm war peedalitees ari strahdneeki, ja tee eestahjas kooperazijâ par beedreem. Gewehrojot kooperazijâs demokratisko dabu, to ar pilnu teesibu waram nošaukt par šainmeezisku demokratiju.

Strahdneeks privatâ usnehmumâ kapitalista „apatschneeks“ t. i. winam naw ihpašchuma teesibas pee usnehmuma raschošchanas lihdsjekleem, naw balšs teesibas usnehmuma darbibâ. Strahdneekam jaišpilda šinams darbs, par kuru winšch šanem nolihgtu algu, ta ir weenigâ šaite, kas winu weeno ar usnehmumu. Šchi „algas sistema“ usšpeesch strahdneekam „werdsibas šihmi“ (unfrei), padara winu par proletariju.

Turpreti kooperazijâ strahdneeks ir pilnteesigs beedribas lozeklis, un kâ tahds ir ari raschošchanas lihdsjeklu lihdsihpašchneeks un bauda balšs teesibas. Kooperazijâs strahdneeku war šalihdsinat ar pilšoni demokratisškâ republikâ. Wina atteezibas pret konsumbeedribu lihdsinas brihwu pilšonu atteezibâm pret pašcheewehletu waldibu. Patehretaju kooperazijâ tad ari nesčkiro fungu un kalpu, kapitalistu un proletariju, te pašihst tifai kalpotajus, kas pašchi šewi pahrwalda. Lai gan ari te tee išpilda daschadus darbus, šanem daschadu atlihdsibu un ari atrodâs sem šinamas organizacijâs eespaيدا, tee tomehr weens no otra neatkarigi, brihwi un lihdsigi. Tomehr lihdsiba wehl nenosihmè, ka wišeem jadabû weenada atlihdsiba, un tapat ari brihwiba naw jašaprot, ka katrs waretu darit wišu to, kas winam eenahk prahtâ. Tâ šaprašta brihwiba un lihdsiba nowestu pee anarkisma, newis pee sozialisma, un kaut kahda šabeedribas eekahrta tad nemaš nebuhtu domajama. Fr. Engels šaka: „Ja proletariji praša lihdsibu, tad tas nosihmè, ka tee praša ščkiru išnihžinasčhanu. Ja lihdsibas prašijumu šaprot zitadi, tas neišbehgami nowed pee absurda.“*) Brihwiba, kâ jau to

*) Fr. Engels. Umwälzung der Wissenschaft. S. 84.

Russjõ atšina, naw nekās zits, tã brihwprahrtigi ispildit šawus etiškos un soziales peenahkumus, padotees teem likumeem, kuras pašči atšihstam par pareiseem. Tã šapraštu lihdsibu un brihwibu kooperazija realise, attihsta un iiplata šabeedribã.

Beidsot aifrhdšim wehl uš šekošču starpibu starp privat-ušnehmumu un kooperaziju.

Kapitalistiška ušnehmuma uššahšchanai wajadšigs leelaks waj mafaks kapitals. Lihds ar to winšch kluhst par mantigo šchkiru privilegiju. Tikai retõs gadijumõs proletarijs pats paleef par ušnehmeju. Mantigãš šchkiras šchobrihd nopuhlas monopoliset šawãš rokãš ruhpnenezibu un tirdšneezibu. Kapitalisti organisejas kortelõs un trestõs, tã isnihzinadami šihkafus ušnehmumus un lihds ar to konkurenzi. Zaur to wini rada leelu, nošlehgtu kapitalistu organisažiju, kura nekam wairs naw peeetama. Šaujina kapitalistu šahš neaprobešchoti pahrwaldit kaut kuru ruhpnenezibas nošari.

Patehretaju kooperazija naw kaut kahdas šchkiras privilegija. Pawišam otradi, ta atwehrtã un peeetama weenlihdšigi wišeem. Ušnemdama beedrus, ta newaižã pehž mantas un šahwofka, pehž dšimuma un tautibas. Wišus ta ušnem labprahst, un wišeem dod weenadas teešibas. Šewišchi dšihwes šehrdeeneem ta šneeds palihdšigo roku. Te naw jadomã, ka kooperazija teem šneeds pašeminošchas nabaga dahwanas. Ne, ta mahza, ka zaur pašchdarbibu un pašchpalihdšibu katrs war šew pats islihdšet. Tã modina zilwekã pašhwibu uš pašcha špehkeem, ta audšina to morališkã un garigã šinã. Tã rahda žeku, kas nowed zilweku pee šozialas brihwibas un zilweku zeenigas dšihwes.

Kapitalistišks ušnehmums rada waldišchanas kahri, no weenas, un wehrdsibas garu, no otras pušes. Kooperazija audšina zilwekus tuwaku mihleštibã un brahlibã.

Tã tad redšam, ka kapitalistišks ušnehmums un kooperazija pilnigi pretštati, tã šaimneezikã, tã ari sozjalã un etiskã šinã.

Kamehr privatušnehmumã walda šchkiru pretešchiba un egoišms, kooperazijã — ekonomiška un sozjala solidaritate. Kã redšam, patehretaju kooperazijã šlehpjas sozialisma dihgli. Mums tee tikai šaprahrtigi un ruhpiģi jašopj un jaattihsta. Kad kooperatimos prinzipus išdošeš iswest

šaimneezīškā un šozialā dšihwē, tad kapitalistiskā „raščoššanas fahrta“ lihds ar šozialo un politisko ušbuhwi buhs pahrwareta.

Te jajautā, ko šchkiru zihnas teoretiki ihsti grib no muhsu kustiņas? Kašdu „zitu garu“ tee tai grib eedwest? Un ko nešozialistisku, šchaurširdigu un reakzionaru tee tajā atrod? Mums leekās, ka šchais jautajumōs šozialdemokrati špreesch šchaurširdigi un nešozialistiski.

Te domā, ka weenigi wini šaprot šozializmu un weenigi wini šina lihdsfekus, kā šabeedribu pee ta aišwadit. Tee apšweiz katru jaunu trestu, katru bankas konzentrāciju, katru akzionaru alus bruhji, katru birščas krachu, un tur reds šozialisma atnahščhanu. Tee reds šozializmu wišur, kur šwin šawas ušwaras peknās fahre un špekulācijas gars, t. i. wišur tur, kur wina nemas naw. Bet kad jauna šaimneezības forma reališē tihru, ihstu šozializmu, tee wina neredš un šahk plahpat par „pišoniškām“ konsumbeedribam! Wini nešaprot, neewehero un nezeeni to šozializmu, kas winu azu preeščhā attihstas un ušplaukst patehretaju kooperācijā. Pehdejām, pehz winu domām, pat naw teešības patstahwigi pastahwet, un kaut kašdu nošihmi tās eeguhstot tīfai tad, ja winas war išleetot tā waj zītadi kā lihdsekli šchkiru zihnā.

Kas pašihst patehretaju kooperācijas šaimneezīškos, šozialos un etiškos prinzipus, kas pašihst winas dabu, neleegs, ka ta ir jauna šaimneezības forma. Ja domās pahrneštu kooperatīwo fahrtribu uš wišu taut- un pašaules šaimneezību, tad muhsu gara azim preeščhā stahditos šozialistiskā šabeedriba, šozialā demokrātija.

Anglijā, šchai kooperācijas dšimtenē, muhsu kustiņa šašneegusi nāzionalus apmehrus. Kooperatīwās federācijas išplatijuščas šawu darbību uš wišām šaimneezīškās dšihwes nošarēm. Tā Cooperatīve Wholesale Society peerahda, ka ari pastahwoščhā šabeedribās fahrtribā war radit plaščhu šozialistisku organizāciju. Tās panahkumi apleezina kooperācijas šaimneezīško prinzipu pahrakumu par kapitalistiskā ušnehmuma prinzipem.

Cooperatīve Wholesale Society šahkumā bij leeleepirščšanas kooperācija. Tagad to war peelihdšinat mišsigai patehretaju demokrātijai, kura organizē ari kooperatīwu raščo-

īchanu. 1905. gadā ta apveenoja 1200 patehretaju kooperazijas un $1\frac{3}{4}$ milj. beedru.

Cooperatiwe Wholesale Society pastahw jau 43 gadu. 1906. g. tās apgrošijums bij 562,750,075 fr. leels. Tai peeder daudzas darbnizas, fabrikas, dsimts muišchas un tehjas plantazijas. Wina nodarbina 10,625 strahdneekus un rašho par 121,256,450 fr. ušturas lihdsfekus.

Šhi ir wisleelakā patehretaju demokratiija, kura kooperatiwi organiše ne tikai patehreschanu, bet ari rašhošchanu. Ta ifgaduš šwin jaunas ušwaras pahr kapitaliřmu un nahkotnē iřstums to wehl no neskaitamām pořizijam. Šchahdu organiziju newar šaukt par „doctrinaru eksperimentu“. Ta jaunu laiku wehštnešis, ta patahpeniři „reališe“ sozialistiřku rašhošchanas šahrtibu.“

VII.

Patehretaju kooperatiwà kustiba naw sawee-
nojama ar schkiru zihnu.

Patehretaju kooperazijā atrodam sozialis̄mu wistihrakā weidā. Te tas peenehmis mees̄as un ašinis. To atšina šawā laikā pat weens no stingrakeem markšisteem, K. Kautškis. Rahda brošchura, turā winšch puhlas peerahdit kooperazijas „aprobeshoto nosihmi“, beids̄as ar šekošcheem teikumu: „Sozialistisku šabeedribu war peelihdsinat milšigai kooperazijai, kas organise tā patehreshanu, tā ari raschoschanu šawu beedru wajadsibam.“ Ar šcho teikumu Kautškis apgahšch šawus agratos apgalwojumus.

Ja sozjalistisku šabeedribu war peelihdsinat milšigai patehretaju kooperazijai, tad weenkahršchu konsumbeedribu war usskatit ka nahlotnes walstu dihgli. Tapat Marks un Engels mahza, ka sozjalistiskā šabeedribā šchiru naw, un šchiru zihna šaudejuse šawu nosihmi. Sozialis̄mu tee raksturo newis tā šabeedrišku zihnu, bet tā meeru. Ja sozjaldemokrati tomehr grib konsumbeedribas eeraut šchiru zihnā un praša, lai „apšinige kooperatori“ muhsu kustibai eedwestu zitu garu, tad tee rihkojas pret pašchu usskateem.

Kapitalistiskā šabeedribā šchiru zihna neisbehgama un brihscheem ari nepeezeshama, tikai ar kooperatiwo kustibu ta naw šaweenojama. Schiru zihna atnemt kooperazijai winas patstahwigo nosihmi un ihpatnejo notrahšu. Wehlat šihkati apluhkosim eemeslus, kadehl šchiru zihna isnihzinatu muhsu kustibas labatos špehtus un kawetu winas sozjalo misiju. Schiru zihna un kooperatiwās organizazijas metode išlehdš weena otru, tapat tā kapitalis̄ms sozialis̄mu. Kur partijas un arodneeziskās šaweenibas aišfargā atšewišchu štrahdneeku waj wišas štrahdneeku šchiras intereses pret kapitalisko šabeedribu, tur lai šludina šchiru zihnu, lai organisejas preeksch winas, zik tas eespehjams tagadejā šchiru walsti.

Winu darbibas nosihmi atšihstam, tikai nepeekrihtam domām, itkā šchiru zihna buhtu štrahdneeku kustibas weenigais „šinatniškais“ prinzišs. Pahrnešt šchiru zihnu us patehretaju

kooperatiivo kustiibu un eeraut to streiku, boikotu, politisku agitaziju, wehleſchanu un balſoſchanu mutuli, buhtu nelogiſti un neprahtigi. Tahda rihziba ſmagi aiſkertu tagadnê un nahkotnê muhſu tautas leelakàs un ſwarigakàs intereſes.

Tahdu muhſu „apſinigo reformatoru“ wehleſchanos waretu wehl ſapraſt, ja kooperatiivàs kuſtibas neſeji un wadoni neſpehtu iſfkaidrot, waj ari paſchi neſapraſtu kooperazijas noſihmi un tàs ſozialos uſdewumus un nemahzetu iſtweidot un attiſtiti wineem uſtizetàs organiſazijas; ja tee to mahkſligi ſakroplotu un peedotu tai pelnas beedribu rakſturu. Bet neſkaitot gluſchi neezigus iſnahmumus, no wiſa ta naw ne wehſts, ne Schweizijâ, ne Anglijâ, ne ari zitur kur. Taiſni otradi, peemehram, Schweizijas ſaweeniba daudſ ſtrahdâ, lai konſumbeedribu ſatwerſmi attiſtitu un pahrlabotu. Praktiſko kooperatoru aprindas ſkaidri apſinas kooperazijas leelo tautſaimneezikto noſihmi. Tâ Schweizijas ſaweeniba proflameja par ſawu tuwako uſdewumu kooperatiwi organiſetu patehreſchanu un raſchoſchanu, eeraujot ſchai kuſtibâ wiſu tautu. Te redſam, zif nepamatoti mums pahrmēt, itkâ mehſ gribetu ſtrahdneekus apmeerinat ar teem labumeem, kuruſ ſneedſ weentahreſcha patehretaju kooperazija. Schweizijas kooperatiivâ kuſtiba nekahdâ ſinâ nekawê ſozialo attiſtibu. Winas darbiba weenmehr bijuſe progresiwa. Tàs dewiſe ſtan: organiſet patehreſchanu noſihmê emanzipet darbu. Eſam weenmehr klaji atſinuſchees, kaſ mehſ eſam un ko mehſ gribam. Naw muhſu waina, ja to ſchur tur wehl neſina. Neatteizamees no zihnas, ja to praſija apſtahkli un muhſu pamata prinzipi un kur taſ bija wajadſigs, lai aiſſtahwetu patehretaju intereſes.

Neleedsam, ka patehretaju kooperazijâs daudſ kaſ wehl pahrlabojams un papildams. Peemehram kooperatiwai audſinaſchanai lihds ſchim peegreesa maſ wehribas. Daudſ wehl darba preekſchâ, pirms waram atriſinat leelos ekonomiſkos raſchoſchanas problemus. Behz muhſu eekſtateem, patehretaju kooperazija tika tad atſtahs eekſpaidu uſ ſainneezikto un ſabeedrigo kahtibu, ja ta ſtingri eewehros ſawus prinzipuſ. Prinzipi un metodeſ, kuri paſtahw jau 60 gadus un kuri muhſu kuſtibu audſinajuſchi un noſtiprinajuſchi, doſ tai ari turpmaſ ſpehtu iſpildit tàs ſozialo miſiju. Wiſur, kur ſcho prinzipu neeewehroja, muhſu kuſtiba nihkoloja un tàs attiſtiba tika trauzeta.

Kas mums tadehl war pahrmest, ka tif zeeschi turamees pee jaweem pamata prinziipeem un metodem? Mehs winus aisstahwam pret katru usbrukumu, weenalga waj tas nahf no labo waj no freiso lehgera. Kas mehgina muhs apstriedet, naw ne muhsu ne ari pateefs strahdneeku draugs. Labs koope-rators atjihst wisus muhsu pamata prinzipus, bes isnehmuma, jo wisi tee stahw zeeschâ sakarâ weens ar otru. Newaram pee-laut, ka kahdu no scheem prinziipeem patwarigi atmestu un ta weetâ peenemtu zitu. Sewischki tas sakams par muhsu neitra-litates prinzipu. Patehretaju kooperazija usjahf zihnu tikai tad, ja tai jaaisstahw svarigas wispahrigas intereses, waj kad sozialisma leeta,—ta sozialisma, kas dsimst un organiski attihstas darba tautas widû, — apdraudeta un tà rodas kawekli wina likumigai attihstibai.

Muhsu kustiba par labu un swehtu, lai to isleetotu schkiru zihnâs wajadsibam. Schkiru intereses bes isnehmuma anti-sozialas un is schkiru zihnâs newar isaugt sabeedribas kahrtiba, kurâ walditu wispahrzilwezisku intereschu solidaritate. Mehs newaram atlaut, ka patehretaju kooperaziju, scho kulturâs idealu neseju, eerautu schkiru antisozialâ kaujas mutuli.

* * *

Birms ejam tahlaf, apskatitim muhsu apzerejuma resulta-tus. Mehs nahzam pee shehdsena, ka Marksa schkiru zihnâs teorijâ patehretaju kooperativai kustibai naw weetas, un, otr-kahrt — patehretaju kooperativâ kustibâ naw weetas schkiru zihnai. Redsejam, ka pehz Marksa mahzibas, tikai politiskâ schkiru zihna spehj apgahst pastahwoscho ihpashuma kahrtibu un atswabinat strahdneeku schkiru. Patehretaju kooperazija, turpreti, aisstahw organiskas fainneeziskas attihstibas weidu us pilnigi likumigeem pamateem, bes sozialas rewoluzijas, ekspropriazijam, bes proletariskas dikturas u. t. t. Ja nu pateesibâ sozialâ attihstiba norisinasos tà, ka tas attehlots Marksa teorijâ, tad muhsu kustiba buhtu tuksha ilusija. Audsinat un jajuhsminat strahdneekus par kooperaziju, buhtu tikai leeka spehku skaldichana.

Ja patehretaju kooperazijai nebuhtu nopelnu strahdneeku atswabinaschanas kustibâ, tad sozialdemokrati gluschki pamatoti waretu leegt pastahwešanas teesibas patehretaju koopera-

tivai kustibai. Bet ūķķiru zihnas peekritejs R. Kautķķis tomehr atsihst kooperativās kustības nopelnus atšwabinašķanas kustibā; ķas par to, ķa pee tam zeesķķ logika, t. i. Kautķķķa apgalwojums nesakriht ar ta aišstahweto doktrinu.

No otras puķes, konsekwents kooperators, ķas stingri eewehro kooperativos prinziplus un peķz eespeķķas tos rauga isplatit, neatsiķķ ūķķiru zihnas teoriju par strahdneeku praktiķķas politikas wadoķķo prinzipu. Ja kooperatoram taiķķniba, t. i. ja pateķķretaju kooperacija pateķķi ūķķeķķ pahrwehrt pastahwoķķo kapitaliķķiķķo ķahrtibu ar wina aķķam ūķķķiru preteķķķibam sozjaliķķiķķā, ja wina to ūķķeķķ beķ soziales rewoluzijas, beķ proletariata diktaturas un wamahzigas ekšpropriācijas, weenigi ar plasķķu kooperativās organizācijas palihdķķibu, tad ūķķķiru zihnas teorija nepareiķķa, un strahdneeku politika, ķas uķ to atbalķķtās, ūķķauiķķmigi aplama, jo wina nelauj strahdneekēm isleetot wiķķus ķawus ūķķeķķus atšwabinašķanas kustibā. Kooperators, ķas puhķķas pahrneķķ ūķķķiru zihnu uķ muķķķu kustibu, waj ari peeļauj, ķa ziti to dara, riķķķojās tikpat nelogiķķķi, ķā agrāķ minetaiķķ ūķķķiru zihnas teoretikiķķ, ķas peesķķķir sozialu nosiķķmi pateķķretaju beedribam. ūķķķiru zihnas politika un kooperativā kustiba naw ķaweenojamas. Winas isķķehdķķ weena otu. Un ja ķas grib ūķķos diwus pretķķtatus ķaweenot, tas eeguhķķ ķā rezultatu nenoteiķķķu ūķķwahrķķiķķķanos starķķ preteķķķeķķeem prinziķķeem un taktiķķķām metodem, ķas ķawuķķahrt dara neespeķķķam uugliķķu, poķķitivu darbu.

Pateķķķibā tahdu ķajukumu un neaugliķķu ūķķpri iķķmanam tagadeķķā strahdneeku kustibā. Ta ķaudeķķuķķi ķawu eesķķeķķo prinziķķiķķelo noteiķķķibu un ūķķaidriķķu. Ķau ķopķķķ wairakeem gadeem ta pahrdķķiķķwo ūķķmagu ķriķķķi. No weenas puķes redķķam rewoluzionaro ūķķķiru zihnas doktrinu, no otras — praktiķķķā darbibā tai beesķķi ķaķķeķķ ewoluziniķķiķķi-sozialeem prinziķķeem. Strahdneekēm ūķķo ķriķķķi pahrwaret nahķķķees gruķķķi. Rā ķawekķķiķķ ķamin daķķķu marķķķiķķu teoretiku rewoluzionaraiķķ doktrinariķķķm, no weenas, un strahdneeku garigās patķķahwibas truķķķums, no otras puķes. ūķķiķķ truķķķums nelauj teem atšwabinatees no teoretiku eespaida.

Par laimi pateķķretaju kooperativā kustiba weķķ naw aiķķķerta no ūķķahdas eesķķeķķas ķriķķķes. Te ari meķķķejams winas leelo panahķķumu nosķķehpums. Atbalķķtotees uķ dķķķi

ihpatnejeem prinzipeem, ta attihstijās dabīgi organiskā zēlā. Lihds šchim ta stingri šekojuše šaweem ewoluzionistiskeem prinzipeem un palikuse neaiferta no rewoluzionarā doktrinarišma. Wišmaf to waram teikt par Schweizijas patehretaju kooperatīwo kustību. Te atrodam weselīgu šozialu šajuhtu un progresīwu garu, kureem šwesčas rewoluzionarās frašes. Šho rindīnu mehrtis buhs šašneegts, ja muhšu kustība ari turpmat peeturēšes pee šaweem prinzipeem un noteikti atraidīs wišus šozialdemokratu mehginajumus šeht šawu rewoluzionaro šehllu muhšu kooperazijas tihrumā. —

VIII.

Schkiru zihnas politika
apdraud
patehretaju kooperaziju.

No patehretaju kooperatīvās kustības stahvoſta ſkatotees-
jauſſtata par leelu laimi, ka ſozialdemokrati tik ilgi naw pee-
greesuſchi ſawu uſmanibu patehretaju kooperazijai. Zitati
tās zehla un patahpeniſkā attihſtiba buhtu peedsihwojuſi
daſchu ſmagu trauzejumu. Schodeen muhju kuſtiba eekſchligi
noſtiprinajuſees un atſinuſi ſawu pamata prinzipu organiſko
ſakaribu. Un mehſ zeram, ka mums iſdoſees pahrawaret ſawus
neitralitates prinzipa pretineekus.

Beſ ſchaubàm, gadus deſmit atpakał ſchi eejautſchanàs
buhtu atneſuſe leelu poſtu patehretaju kooperazijai.

Tomehr ari tagad nopeetni brihdinam winas draugus.
No ſchis puſes draudoſchàs breeſmas wehl naw uſwaretas;
jadamà, tās wehl peeaugs. Peeaugſ ſamehrà ar ſozialdemo-
kratu mehginajumeem iſbrift no ta purwa, kurà tee eetiſtuſchi
pateizotees ſawai neaugligai politikai. Schkiru zihna ſtrahdneeku
partiju naw noweduſi pee politiſkàs waras, naw ari neſuſi
tauſtamus ſazialus panahkumus. Tadehl ari „apſinigee“
beedri tagad ſeras pee ſenat nizinatàs patehretaju kooperazijas,
zeribà, ka wina ſneegſ zihnai wajadsigo pabalſtu, wedis pee
ſen gaiditàs un ſludinatàs uſwaras.

Mums te naw leeku reiſi jaattahrto, zif maldigas ſchis
domas paſchas par ſewi. Bet patehretaju kooperazijai loti
kaitetu, — to gribam atkal un atkal uſſwehrt, — ja ta ſewi
lantu iſleetot par lihdsekli ſchi mehrka ſaſneegſchanai, un ſewi
eepihntu tai bankrotà, kuru pahrdſihwo uſ ſchkiras zihnàs pa-
mateem organiſetàs ſtrahdneeku ſaweenibas. Daſchàs galwàs
ſpotojas domas, ka buhtu janoslehdſ ſaweeniba ſtarp ſozial-
demokratiju, profetiſalam organiſazijàm un muhju patehretaju
kooperaziju ſaweenibu.

Schahdu trejſaweenibu kategoriſti atraidam. Weeno-
ſchanàs ar politiſkàm ſchkiru zihnàs organiſazijàm patehretaju
kooperazijai neſola neka laba, — ta ſaudetu wiſu ſawu ekono-
miſko, ſozialo un moraliſko noſihmi. Tàs prinzipi iſwehrſtos,

šaimneezīfās špehjas wahjinatos, un winai uš ilgu laitu buhtu jaatšafas no zeribas kooperazijā apweenot leelako tautas daku.

Kā jau agrak redsejam, patehretaju kooperazijas ihpatnejee prinzipi zehlušchees no tās ihpatnejā, kapitaliſmam pretejā šaimneezīfka ušdewuma. Šchis ušdewums ir — pelnas iſnihzinaſchana par labu wiſeem patehretajeem. Bet ja patehretaju kooperaziju ſahktu leetot wehl kà eerozi ſchkiru zihnā, tad tās mehrkis kluhtu zits. Tai ušweltu winas dabai ſweſchus ušdewumus. Pirmo weetu eenemtu newis ekonomiſkà darbiba, bet ſozialpolitiſka. Saſarā ar to patehretaju kooperaziju ari apſwehrtu no zita ſtahwoſka — zif ta ſpehjiiga pabalſtit ſchkiru zihnās aiſſtahwjus winu darbībā. Repraſitu wairs, ko patehretaju kooperazija ſneeds ſaweem beedreem patehretajeem, bet gan jautatu, ko ta dara ſozialdemokratiſkās partijas un profeſionelu organiſaziju labā? Bet pateeſibā patehretaju kooperazija, darbodamās weenigi ſawu patehretaju labā, nemaſ neſpehj pabalſtit wehl atſewiſchku partiju, ſchkiru waj profeſiju. Ja wina tomehr to daritu, tai buhtu jaatſtahj ſenakais mehrkis un japeegreeſchas jauneem ušdewumeem. Bet lihds ar to patehretaju kooperazija buhtu ſpeeſta mainit ſawu mehrki un lihds ar to ſawus pamata prinzipus.

Pats par ſewi ſaprotams, ka kooperazija, kura blaſus ſawam ſaimneezīfkam mehrkim iſpilda ari wehl kahtus ušdewumus ſchkiru zihnā, nekad newarēs apweenot wiſus weetejos patehretajus. Piſoni, kas nepeekriſtu ſchkiru zihnai, — un tahdu buhtu ne maſums ari darba lauſchu ſtarpā, — atrautos no kooperazijas, kura prinzipieli noſtahjuſees uš ſchkiru zihnās pamateem. Warbuht tee parwiſam atteiktos organiſet ſawu pirkſchanas ſpehju, waj ari dibinatu ſawu atſewiſchku kooperaziju. Naw japeerahda, ka tahda ſkaldiſchanās patehretaju kooperazijai loti kaitetu. Schweizijā daudſās weetās nemaſ nebuhtu eeſpehjams tahdōs apſtahkōs organiſet patehretaju beedribās. Tur war dibinat darba ſpehjiigas kooperazijas tiſkai tahdā gadijumā, ja tām peeweenojās ne tiſk ween „apſinige“ ſtrahdneeki, bet ari ſemneeki, ſkolotaji, eerehdni, amatneeki u. d. z. Un tiſkai loti nedaudſās weetās ſtrahdneeki ſpehtu paſchi ar ſawu roku dibinat dſihwes ſpehjiigas kooperazijas. Ari tad ſchi ſkaldiſchanās neka laba neatneſtu. Wiſpirms ſtrahdneeku kooperazijām buhtu jaiſtur ſihwa konkurenze ar

„pilsoniskām“ kooperazijām. Bet tam šchai šarvstarpīgā zihnā aiseetu bojā daudsi jo švarīgi un šimpatiski muhsu kustiabas šoziali pamata prinzipi.

Ja kooperatīvai kustiškai išdotos apveenot pehz eespehjas wišas tautas patehreshanu, tās nahšotne buhtu nodrošhinata. Tikai špehzīga kooperazijas šaweeniba waretu organišet kooperatīwu rashošchanu plasšhatōs apmehrōs un išturet ašo konkurenzi ar leelajeem priwatusnehmumeem. Bet organišet plaschu patehretaju kooperaziju federaziju waretu tikai tad, ja štarp daschadām patehretaju kooperazijām, tagadejās nešatizibas weetā, nodibinatos weenprahtiba un šopdarbiba.

Walstis, kur patehretaju kooperazija atteikusees no neitralitates prinzipa un peeweenojušees šozialdemokratijai un arodneeziskai kustiškai, naw plasčas un darba špehžigas kooperaziju šaweenibas. Belgijā, peemehram, kur darbojas šozialistu, liberaku, klerikalu un eerehdnu konsumbleedribas, tikai 1900. gadā štrahdneeku partijās patehretaju kooperazijas nodibinajushas leeleepirshanas kooperaziju. Desmit gadu runaja par tās dibinashanu! Tagad ta darbojas, bet tās lihdsšchinejee panahkumi nekahdā šinā neleezina, ka weenigi „apsinige“ štrahdneeki buhtu ihštee kooperatori. No wišām 200 šozialistu kooperazijām lihds 1906. g. beigām bij peeweenojušchās pee šaweenibas „Federation des Societes cooperatives belges du Parti ouvrier“ tikai — 95! Wišas šozialistu patehretaju kooperazijas pahrdewa pretshu apm. par 35 milj. fr., pirchamas tai pašchā laikā no šawas šaweenibas tikai par 2,800,000 fr. Beedribas nodewa šawas šaweenibas rihžibā tikai 63,800 fr., neeweherojot to, ka tās reserwes fonds bija tikai 41,964 fr. leels. 1906. g. šhi šaweeniba, kuru beeschi šlawē ka preekshšihmigu, nodarbinaja tikai 10 zilwekus un ismaksaja teem 9,985 fr. algas. Waj šchee škaitki leezina par labu šchiru zihnas prinzipam kooperazijā? — Domajam, ka pat muhsu pretineeki to nenemšees apgalwot.

Ro redšam Franziijā? Tur patehretaju kooperazija noschehlojami besspehžiga. Sewiški neezigas tur kooperaziju šaweenibas. Desmit reis masakā Schweizija aišsteigušes šhini šinā tahli preekshchā Franziijai. Kas wainigs, ka leelās apdahwinatās frantschu tautas patehretaju kooperazija tik newariga? Wiši frantschu kooperazijas draugi weenprahtīgi ištaidro šho

behdigo prahdibu ar to, ka frantschu patehretaju kooperazija pa leelakai dalai kalpo politisko organisaziju un revoluzionaro sindikalistu mehrkeem.

Schiru zihnas prinziips kawè netikween kooperaziju apweenoschanos un pretſchu raschoschanu plaſchakâ apmehrà, bet ari masina weetejo patehretaju kooperaziju ekonomisko un ſozialo noſihmi. Teiſſim wairak, ta ſaudè ſawu ſozialistiſko noſtrahſu un iſwehrſchas ſawâ ſinâ par kapitalistiſku usnehmumu. Patehretaju kooperazija mums dahrga, kâ jaunas ſozialistiſki ſaimneeziſkas eefahrtas neſeja. Winas pamata prinziipôs atrodam daudsus gaiſchakas nahkotnes dihgus: kopdarbibu un kopihpaſchumu, profita un konkurenzes iſnihzinaſchanu, demokratiſku pahrwaldiſchanu un darba ſatwerſmi (Arbeitsverfaſſung); ta atwehrtâ wiſeem un wiſi dalàs atlikumâ ſamehrâ ar katra patehrinu.

Wiſi ſchee prinziipi ſuhd un iſwehrſchas par kaut ko pilnigi preteſchkeju, tiklihdſ patehretaju kooperazija ſahſ kalpot ſchiru zihnas politikai. Behdejai it nebuht neruhp profita iſnihzinaſchana, bet ta rauga ar patehretaju kooperazijas palihdſibu eeguht lihdſeklus ſaweem mehrkeem. Partijas un arodneeziſkâ konſumbeedriba iſwehrtuſès par pelnas organisaziju*). Tai wairs neruhp organiſet plaſchakus patehretaju ſlahnus, bet ruh leelee apgroſijumi un leelâ pelna!

Ta pahrhod ne titai beedreem, bet ari nebeedreem. Behdejeem pat wehl labak, jo teem naw jamakâ pelnas dala, kas ſawufahrt wairo lihdſeklus partijas un arodneeziſku organisaziju wajadſibâm. Brihſcheem ta pate paaugſtina pretſchu zenas. Pats par ſewi ſaprotams, ka tahda organisazija tautai

*) Tâpat ſpreeſch ari Heintichs Kaufmans kahdâ polemikâ ar Sombartu: „pehz prof. Sombarta domâm preeſchſihmigàs Belgijas ſozialistu konſumbeedribas pateſibâ ir titai politiſkas pelnas organisazijas... Politika konſumbeedribâ ſaſkaldijufi Belgijas patehretaju kooperatiwo kuſtibu peežàs daſchadàs ſtrahwàs, kuras ſawâ ſtarpâ ſihtwi konkure... Naw ari taiſniba, ka patehretaju kooperatiwâ kuſtiba Belgijâ ſewiſchti ſpehziga. Tàs ſaimneeziſkee panahkumi deesgan neezigi. Ja Wahzijas patehretaju kooperazija uſklaufitos Sombarta padomu un ſetotu Belgijas preeſchſihmei, tas buhtu ſolis atpakal muhſu kuſtibas attihſtibâ... Politika patehretaju kooperatiwâ kuſtiba eeneſufi ſkaldiſchanos, kawejufi winas darbibu un attihſtibu.“

atweeglinajuma neatnes, bet beeschi ween tai uswel wehl leeku nastu*).

Jau aifrahdiĵam, ka daudsi patehretaji, kuri neatfihst ſchĵiru zihnu, atraujas no tahdām neneutralām konſumbeedribam, turas tad, gluschi kà kapitaliſtiſki uſnehmumi, ſawâ ſtarpâ konſurè. Tahdâ zelâ uſ kooperatiwo kuſtibu pahreet wiſi kapitaliſma launumi. Droſchu nonehmeju truſkuma dehl, ſahrtiga ſaimneeziba beidsas. Tàs weetà ſtahjas zihna tirgus dehl ſtarp ſozialdemokratu, pilſonu, katoku, eerehdnu un neutralām beedribam.

Tiſ ilgi, kamehr patehretaju kooperazija kalpoſ ſchĵiru zihnas noluhkeem, nebuhs eeſpehjamſ plaſchakâ apmehrâ pahrwehrſt darba lihdselkuf par kopihpaſchumu. Atlikumſ aipluhdiſ zitu zeku — pabalſtot gan zihnas organiſazijas, gan ſadalot to ſtarp beedreem patehretajeem*). Reſerweſ fondſ peeaugſ tikai loti lehni. Uſòſ zihnas momentòſ, kà, peemehram, ſtreifu, waj wehleſchanas zihnu laiſmetâ, buhs jaſeras pee patehretaju organiſazijas mantas. Tà daſchâſ nedelâſ war iſſchkeeſt wiſu, kaſ gadeem ſakrahtſ. Gadijumâ, ja ſtrahdneeki ſchâi zihnâ ſaudetu, winu patehretaju kooperazija warbuht pilnigi iſputetu.

Schweizijas patehretaju kooperaziju manta ſneedsas pahri par 5 milj. franku. Peenemſim gadijumu, ka ſchis kapitalſ buhtu peeeetamſ arodneezikâm ſaweenibâm un to iſleetotu generalſtreikam, t. i. ekſperimentam, par kura leetderibu

*) Jaatſihmè rakſturigſ fakts, ka Belgijas ſozialiſtu konſumbeedribâſ wehl ſchodeen kl. g. maiſes maſſâ 3—5 ct. wairaf par tirgus zenam; tikai kapitaliſtiſko maiſnizu konkurenze tàs peeſpeeda paſeminat ſawas pahrmehrigas zenas. Ari paſiſhtamâ Gentes ſaweeniba „Booruit“ ſchahdâ zelâ eeguhſt eewehrojamuſ atlikumuſ. Te nu redſam, ka iſſlawetâſ Belgijas konſumbeedribas uſwel ſtrahdneekem ſewiſchkuſ maiſes nodokluſ ſozialdemokratijai par labu. Waj tahdas konſumbeedribas lai mumſ buhtu par „paraugu“?

*) To ſpeeſta atſiht ari A. Gerhard. Sawas grahmataſ 35 l. p. ta rakſta: „Belgijas kooperazijas ſpilgti ſozialiſtiſka (laſi: ſozialdemokratiſka. Autorſ) rakſtura, tàs pilnigi atſchĵiras no Anglijas kooperazijam. Schai daſchadibai ſeko daſchadiba ari ſaimneezikâ ſinâ. Pateizoteeſ tam, ka Belgijas kooperazijas ſawas pelnas loti leeku daſu iſleeto politiſkai propagandai, tàs neſpehĵ pahreet uſ pretſchu rakſchoſchanu plaſchòſ apmehròſ.

wehl stipri jaſchaubas. Ja nu ſchis eksperimentš neišdotos, wiſa kooperaziju manta buhtu iſputinata un lihds ar to iſnihzinata kooperatīvā kuſtiba.

Iſleetojot patehretaju kooperaziju tā lihdsekli ſchiru zihnā, atlikums netiktu dalits ſtarp paſcheem patehretajeem pehz winu nopelneem, — lihds ar to te ſozialistiſkais „ſadaliſchanas prinziips“ buhtu wehja.

Tahlaſ, ſem ſchiru zihnas politikas eeſpaida patehretaju kooperazija pat ſaudē ſawu demokratiſko nokrahsu un ſawu patſtahwibu. Par tās organeem ſahſ pahrwaldit partijas un arodneezīſtās kuſtibas preekſchſtahwi. Tee patwarigi noteiz, kaš darams, kaš atmetams; patehretaja kooperazija ir tikai winu gribas iſpilditaja. No ſenakaš, neatkarigaš patehretaju demokratiijas naw ne wehſšs. Pateeſi brihwu ſtrahdneeku te ari wairs naw. Pee amata wehleſchanām neewehro wairs darba ſpehju un arodneezīſku kreetnibu, ſwarā kriht politiſkās pahrleezibas un paſalpojumi partijai.

Waretu peewest wehl daudz zitus faktus, bet augſchejee jau peeteekoſchi peerahda, ka ſchiru zihnas politika pilnigi iſnihzina kooperazijas pamata prinziips. Iſnihzina tajā wiſus labakoš nahſotneš dihgļuš. Dihri ſaimneezīſkās kooperazijas iſwehrſchas par antiſozialeem pelnas uſnehmumeem. Iſhi — ſchiru zihnas politika ne tikai wahjina, bet beidsot pat iſnihzina paſchu kooperatīwo kuſtibu un tās ſozialistiſkoš prinziips.

Taiſni tadehſ, ka eſam konſekwenti kooperatori, aiſſtahwam neitralitateš prinziipu un ſtingri uſſtahjameeš pret ſchiru zihnas prinziipu muhſu kuſtibā*).

*) Autors garaſā peeſihmē ar fakteem iſ Bahſeles konſtatē, ka daſchadas ruhpneeku un ſihktirgotaju organiſazijas, kuras pa daſai dibinatas tadehſ, lai zihnitoš ar patehretaju kooperaziju, beeſchi ween ejot roku roſā ar ſozialdomokratiiju. Tā, 1906. g. junija, kad notikuſchas Baſeles konſumbeedribas padomeš lozeklu wehleſchanas, kaſda ſihktirgotaju organiſazija uſaizinajuſe ſawuš peeſritejuš, lai tee nododot ſawas balſiſ ſozialdemokratu kandidaſteem. Sihktirgotaji paſkaidrojuſchi ſawā organā ſcho taktiku ſchahdi: „... Iſ Bahſeles konſumbeedribas jaiſdabū ahra wiſi pilſoniſke: (die bürgerliche Ganaille) un to weeta jaeewehl ſarkanee. Ja konſumbeedriba buhš ſpilgti ſarkana, tad pilſoni (pirzeji) behgš iſ tās un nahſš atkal pee mums, — un ſozialistiſkā konſumbeeoriba ſabrufš.“

Autors beid' peeſihmi ſekoſcheem wahrdeem: „ſtaidri redſams, ka labā kalpo tee ſozialdemokrati, kaš uſſtahjas pret muhſu neitralitateš prinziipu.“

Tulf.

IX.

Atteezibas starp
strahdneeku kustibu un
kooperatīvo kustibu.

Muhsu ftehdseeni pahrssteigs daschu labu sozialdemokratu un arodneeku; tee nesakriht ar sozialdemokratu mahzibàm. Pehz sozialdemokratu dogmas, schkiru zihna weenigais lihdsekkis un prinzipts, kuresch strahdneeku schkiru nowed pee sozialisma. Azumirkli sozialdemokratu gudribas schkums un beigas ir tikai schkiru zihna, tee wairs neapstrijdè winas pareisibu, bet mekle tikai zelus, kà schkiru zihnu padarit wispahrigu un asu. Kas netiz, ka schkiru zihna spehj isnihzinat kapitalismu un atswabinat strahdneekus, tas, pehz sozialdemokratu domàm, nestahw uf proletariskàs sinatnes augstumeem un pelna „apsinigo“ beedru nizinaschanu*).

Pehz muhsu pahrleezibas, naw nepareisaka, sozialisma garam pretigata un strahdneeku kustibai faitigata ftehdseena, kà schkiru zihnas prinzipts. Taisniba, schis kaujas sauzeens skan loti rewoluzionari, bet praktiskà sinà tam wisreatzionaratàs sekas. Schkiru zihna atrahwusi strahdneeku kustibai daudj darbineeku, kuri tai buhtu seedojujschi sawus spehtus. Bes tam ta eepotejusi strahdneekòs kà leelako launumu aflu, fanatisku schkiru naidu. Schis naidòs ufftatams par wisleelako kawekli proletariata atswabinaschanas zihnà. Bet wislaunakais tas, ka schkiru zihna leelà un nepelnità mehrà diskreditejusi paschu sozialisma ideju un ne tikai pee schweizeescheem ween. Janoschehlo, ka sozialismu beeschi samaina ar schkiru zihnu, kaut gan pateesibà sche naw neka kopeja. Tadehl ari daudji, kuri gluschi saprotamu eemeslu dehl nepeekriht schkiru zihnai, par sozialismu negrib neka dsirdet.

*) Zapreezajas, ka Schweizjã masakais „Grütliverein's“ netur schkiru zihnu par strahdneeku kustibas weenigo un wadoscho prinzipu, kà to 1906. g. pahrskatà lasam: „Grütliverein's“ sina, ka schkiru zihna naw muhsu taktikas un politikas weenigais un wadoschais prinzipts. Nedrihtstam atstumt daudjos masak mantigos pilsonus, kuri nepeeder strahdneeku schkirai; mums tee japahrleezina un japeeweeno muhsu kustibai.“

Ja muhsu deenās strahdneeku ūchīrai ūabeedribā un walfi tīf neezigs eespaidis, ja tās pateese eeguwumi stahw tīf ašā un noschelojamā nesaftanā ar milūgeem upureem, kuruš strahdneeki ūawas atūwabinaūchanaš deht jau trihs gadu desmitus nesuūchi, un ja beidsot ūozialīšms atduras pret tīf stīpreem aiūspreedumeem un nelabwehlibām, — tad tur pa leelakai daļai wainojama ūchīru zihnaš dogma. Tīfai tad strahdneeki tīfs uū preekūchu, ūekmigi darboūees un ari pareiūi ūapratis ūooperatiwo kufību, ja tee atmetīs ūawus ūchīru zihnaš aiūspreedumus. Zīf ūwarīgi ūche aiūkufīstinatee jautajumi, peerahda daudūee rakūti un strīhdi, kuruš jau gadeem welti ūchim preekūchmetam.

Preekūch patehretaju ūooperatiwās kufības no ūwara pareiūi noūtahtees pret strahdneeku kufību. Kā jau redūejām, ūtrahdneeku kufība ūpehū to trauzet, ūpehū to ūekmet.

Beidsot tad ari apūkatiūim, kahtām wajasetu buht strahdneeku un patehretaju ūooperatiwās kufības ūawstarpejām atteezibām.

Ihūumā ūawas domas iūteiktu ūchahdi: mehš wehletos, kaut abu kufību ūtarpā nodibinatos laba, uūtiziga un neūawtīga draudūiba. Ar to buhtu teikts wiūš. Bet muhsu laiūos ihūu draudūibu ūastopam tīf reti, ka daudūeem par to naw pat pareiūa jehdūeena. Tadeht paūkaidroūim ūchi wahrda noūihmi tuwaki.

Lai paūtahwetu ihūta draudūiba, nepeezeeūchama ūinama rakūturu radneeziūa un ari atūchīribas. Pīlnīga rakūtura, gara un teekūmju weenadiba pa leelakai daļai nelauj nodibinatees dūilai un paūtahwigai draudūibai. ūchi weenadiba drihūak atūtumj zilwekūs weenu no otra. Draugs draugā meklē ūawa „es“ papīldinajumu, meklē wehrtības, kahtu winam paūcham naw, bet kuras atrod ūawā draugā. Tā weenas puūes ihpatniba eeroūina un papīldina otru puūi.

Draudūiba eeppehūjama tīfai tad, ja draugu ūtarpā walda dūila ūawstarpeja zeeniūchana un uūtiziba, neūawtibā un ūawu ihpatnibu ūawstarpeja atūihūchana. Draudūiba nepaiūhūt ūpaidu un patigu paūalpojumu, kuri aiūūar otra perūonibu un ūaiūta wina paūchnoteiūchanaš brihwibu.

Ihūtā, zehlā un paūtahwigā draudūibā paūrūwars garīgām, idealām intereūem. Tahdai draudūibai naw neka ūopeja ar atteezibām, kuras paraūti mehds ūaukt par draudūibu. ūchis

atteezibas pastahw tik ilgi, kamehr tās atmet kaut kahdu materieli labumu. Jhsta draudsiba isaug un usseed tikai starp teem zilwekeem, kuri weens otram tuwojas draudsibas dehl. Draugs neisleeto draugu šawu noluhku šasneegšchanai. Tās zeena drauga ihpatnejos dšihwes mehrkus, zenšchas šapraft un pabalstit wina ihpatnejās gara un juhtu teekšmes. Draugs weens otram nemelo un neglaimo; winau starpā walda atklahta domu ismaina.

Kunajot par draudsibu starp abām kustibam, domajam taišni tahdu idealu draudsibu. Pats par šewi šaprotams, ka ta newaretu pamatotees uš personigām, waj šchkiru interešem ween. Behz muhju pahrliezibas starp strahdneeku organizacijām un patehretaju kooperacijām tahda idealas dabas draudsiba pilnigi eespehjama. Draudsiba, bet ne weenošchanās un šatausešchanās.

Strahdneeku kustiba un patehretaju kooperatīvā kustiba isaugušchas ij lihdsigeem šaimneezisheem, sozialeem un garigeem eerošinajumeem. Abu kustibu mahte — tautas nabadsiba. Abu kustibu kopejs mehrkis — atšwabinat tautu, — ar nodomu nesakam strahdneeku šchkiru, — no šaimneezishtās tikumishtās un sozialās wehrdsibas un palihdset tautai šasneegt augstaku kulturas pakahpi.

Ar to wehl negribam teikt, ka strahdneeku un kooperatīvā kustiba buhtu weenigās tautas waditajas un ka winas špehtu apmeerinat wišas tautas prašibas. Ir wehl zita weida kustibas. Tā politiska liberalisma kustiba, kura šawu lomu tautas wehsture jau pa dafai nobeigusi. Religijska kustiba, kas kaut gan pabailigi, tomehr eesahkusēs. Tās wišas kustibas weena otru gan papildina un padšilina, gan ari aptaro un isnihzina. Bet tikai wišas kopā nowed tautu pee mehrka, wišas kopā wirta zilwezi uš preešchu.

Katrai šchai kustibai šinams pamats. Zilwezes attihstibas gaitā katra ispilda šawu wajadsigo un šwarigo darbu, un tadehl wišām lihdsigas teesibas pastahwet. Kā strahdneeku, tā ari patehretaju kooperatīvai kustibai šaws noteikts darba lauks un šawi šinami usderumi zilwezes attihstibas wehsture. Labas un draudsigas atteezibas starp abām kustibām eespehjamas un ari wehlamas. Winau kopejais mehrkis — atšwabinat tautu no bada, wehrdsibas un gara tumšibas. Tikai daščhadi tām zeli šcha

mehrka šasneegšchanai. War notift, ka kahdreif tās sneedš weena otrai roku, uš kopeju darbu. Bet nekahda šakausešchanās naw wehlama: katrai šawa ihpatneja gaita.

Nedsam, ka starp strahdneeku kustibu un patehretaju kooperatīwo kustibu waretu waldit labas un draudšigās atteezibas. Pağahtnē ari bija gadijumi, kad tās tuvojās. Bet tagad abas kustibas nesaprot wairs weena otras, neustizigi un pat naidigi isturas šawā starpā.

Kas šķir abas kustibas? Kas kawē wīnu šelmīgu kopdarbību? Kapehž starp tām naw attihštījušēs dabīgā draudšiba?

Atteezīgā weetā jau atbildejam uš šķeem jautajumeem: par kawelli ir šķiru zihna. Ta apdraud ne tikai strahdneeku un kooperatīwo kustību, bet ari wīšu tagadnes kulturelo dšihwi. Buhtu laiks isnihzinat šcho plaišu muhšu šabeedriškā dšihwē. Ar šcho usšautumu greeschamees wispirms pee organizeteem „apsinigeem“ strahdneekteem, jo wīni atrodas wistuwat besdibenam.

Ka strahdneeku kustibas praktiškē panahkumi maj apmeerinoschi, neleegs neweens ušmanīgs nowehrotajs, ne ari pašchi kustibas darbineeki. Paščhā kustibā wairs neredsam šenejā, zeribas pilnā idealisma, meerīgās palaušchanās un tizibas uš labaku nahkotni. Te walda šaruhktinajums un prahtu uštraukums. Strahdneeku kustibas labakee spēhki it kā šastīnguschi. Ahreju panahkumu truhkumu un pat masuš šatrizinajumus waretu panest, ja tikai kustiba eekšcheji peeaugtu un nostiprinatos. Bet taišni ta neredsam. Daudsajās zihnās strahdneeki nemanto apmeerinajuma, jo tās wīnus ne par matu netuwina mehrkim. Strahdneeki šajuht, ka politiskās agitazijas un zihna algas dehl wīnus moraliski un garīgi neaudšina un pat nedod nekahdu eewehrojamu ekonomisku labumu. Tadehl naw jabrihnas, ka strahdneeku aprindās walda šaščhutums un nervositate.

Tahlak strahdneeku kustiba, nekatootees uš šawu ilggadigo pašahwešchanu, beeschi atrodas sem wadibas, kura to nespehji issargat no neapdomigeem šoleem. Ta laika šihme, ka taišni wisnegatawakee un nekaidrakee prahti eeguhst eespaidu, bet wezus un peedsihwojuschuš darbineekus un wadonus nobihda pee malas. Šchahda rihziba kaitē strahdneeku kustibai un pašchai šozialisma idejai nesola neka laba.

pret pilsoniſko ſabeedribu. Jaſatreezot tikai walſts, jaiſnihzinot privatais uſnehmus, gan jau tad pateſā tautas walſts un ſozjaliſtiſkā ſabeedriba radiſchotees pati no ſewis.

Ar ſchahdām domām ſtrahdneekus „apgaiſmo“ preſē un arodneezikāſ ſapulzēs un audiſina tos par „apſinigeem“ beedreem. Ari plaſchās tautas aprindās ſchahdi jehdſeeni loti iſplatiti. Schkiru zihnas prinzipts laidis dſilas ſaknes. Pirms tās naw iſrawetas, ſtrahdneeku kuſtibai draud nopeetnas breeſmas. War teikt, ka ſchkiru zihnas politiſka apdraud ari kooperatiwo kuſtibu, ja pat wiſu attihſtibu. Beidsot, ſchkiru zihnas teorija eenes ſtrahdneeku kuſtibā anarkiſma ſtrahwu. Un kamehr ſtrahdneeku kuſtibas wadoni neatteikſees no ſawas teorijas, tee neſpehs iſnihdet ſcho ſtrahwu.

Schkiru zihna, kā ſtrahdneeku kuſtibas wadoſchais prinzipts, neiſbehgami nowed pee anarkiſma. Weenpuſigai ſchkiru intereſei peemiht antiſoziala nokrahſa. Schkiru egoiſms nerada kulturu, nerada ſabeedribas fahrtibu, bet noahrda to; newed pee ſozialiſma, kā to apgalwo marſkiſti, bet aiſkruſto tam zelu. Mehſ kooperatori atſihſtam, ka ir brihſchi, kad zihna nepeezeſchama un neiſbehgama. Zita leeta weſt ſchkiru zihnu tad, kad to ſinami apſtahkli praſa, kad jaaiſſtahw darba tautas ſwarigas intereſes. Bet weſt zihnu tikai paſchas zihnas dehl, buht muhſchigā karā ar ſabeedribu un walſti, to mehſ neatſihſtam. Neleedsam, ka ſozialai un politiſkai zihnai labs un audiſinoſchs eeſpaids, ja ta noteek taiſnibas un pateeſibas wahrdā un teek weſta par wehrtibam, kas wehrtigakas par ſchkiru intereſem. Turpreti prinzipielai ſchkiru zihnai wiſtaunakās ſetas etiſkā ſinā. Tās neiſbehgamee parwadoni — ſchkiru naidis, dſihſchanās pehz paſchlabuma, atreebſchanās kahre un t. t. Tahdai zihnai naw nekahda audiſinoſcha eeſpaida. Turpreti, ta zilwekā modina wiſſematos iſtinktus, kas winu tikai atſweſchina no ſozialiſma.

Muhſu deenās ſchkiru zihna ir daudſu „apſinigo“ beedru ewangelijums. Bet pateeſibā ſchi dogma atnes ſtrahdneeku ſchkirai leelus ſaunumus. Un ja ſtrahdneeki ſpehtu no winas atſwabinatees, tas buhtu leels ſolis uſ preekſchu winu kuſtibā. Winu organiſazijas buhtu ſpehjjigas uſſahft jaunu un augligu darbibu. Un paſchi tautas ſlahni, kas ſchodeen akli tiz ſawai dogmai, pahrwehrſtos par iſſteem ſozialiſma neſejeem. Tad

strahdneeku kustiiba pareiji šaprastu šawu pašaulwehsturiško usderwumu un ari walsti un šabeedribâ eeguhtu leelafu no-šihmi.

Râ gruhšs šapnis beigtos domas par mašu un generalštreikeem, šabotafchu u. t. t. Tad štrahdneeki ari pareiji šaprastu patehretaju kooperatiwo kustibu, šaprastu tos labumus, šahduš šchi kustiiba špehj štrahdneekštem dot.

Patehretaju kooperatiwâs kustibas attihštiba štahw šakarâ ar štrahdneeku garigo attihštibu un morališko kreetnumu, beš šchim ihpašchibam newar plaukt šaimneezifka organizacija, kuras pamatôs wišu patehretaju interešes. Patehretaju kooperazijas attihštiba rahda šinamâ laikmetâ štrahdneeku šchiras attihštibu; leezina, žif tahlu tee šagatawoti patšahwigas šaimneezibas wadišchanai. Kooperazijas attihštiba šinamâ walsti rahda, žif šabeedriba šagatawota preekšch sozjališma, žif daudš tajâ žilweku, kas špehj wadit sozjalistišku šaimneezibu.

Patehretaju kooperacija ir šawâ šinâ pirmškola, kurâ štrahdneekš mahžâš sozjalistiški lafit, rakštit un rehšinat, t. i. winšch ar tâš palihdšibu mahžâš organizet šawu konsumu, mahžâš šamašfat škaidrâ naudâ par to, mahžâš taupigi un prahtigi iſleetot šawus eenehmumus. Behž tam, kad šchee „pilšoniške“ tikumi eeguhti, jašper šolis tahlat, jašagatawo patehretajôs tâš ihpašchibas un špehjas, kas wajadšigas leelafu kooperatiwu ušnehmumu wadišchanai. Beedru šlaitam peeaugot, kooperacija tad war atwehrt šawu maisnižu, moderneezibu, apawu pahrdotawu un žitas eestahdes. Šchos ušnehmumus wadot, aug tahlat organizetee patehretaji; jaunâš nastas, jaunee peenahkumi modina to šarpâ ne weenu ween talantu. Un patehretaju kooperazijas demokratija jau špehjiga pazeltees uš wehl augštaku pakahpi: konsumbeedribas apweenojas šawâ šarpâ, lai eepirktu prezes wairumâ, waj ari lai uššahktu pretšchu šopeju rašchošchanu. Lai šaweeniba špehtu šekmigi eewadit un turpinat leeltirdšneezibu un rašchošchanu, wajadšigi tâš preekšchgalâ wiħri ar augštakâm gara un rakštura ihpašchibâm. Ar organizazijas augšchanu aug ari tâš waditaji un beedri. „Žilwekš aug lihds ar šaweem augštakštem mehrkeem“. Organizetee patehretaji paplašchina šawus šaimneezifkos ušnehmumus un eekarw weenu poſiziju pehž otras, kuras šenaf

peedereja kapitalismam, un šoli pa šolam šagataro zelu šozialistiskai šabeedribai.

Bret kapitalismu kooperatīvā kustība isturas gan kritiski, bet taisni. Kapitalismu ta atbihda tik tahtu, zif pate špehi špildit wina weetu, waj radit jaunās un labās šaimneeziskās organizācijas. Turpretim, darbu, kuru pate wehl nešpehi weift, ta atštahj kapitalismam. Noahrdot kapitalisma milšu ehfu, darba tauta paliktu beš darba un maišes. Jaunu šaimneezisku un šozialu šahrtibu newar šburt uš ahtru roku, tikai noahrdot un šnühzinot wezo.

Nošihmigi, ka wišrewoluzionaraki špreešh laudis, kuri nešpehtu ar šetmem wadit pat weentahršchu konšumbeedribu. Wini wišafak ušbruht pilšoniskai šabeedribai, ušrahdot tās truhkumus, tai beš šehlastibas noleeds pastahwešchanās tešibas. Ari mehš redšam pilšoniskās šabeedribās truhkumus tikpat labi, kā šozialdemokrati un juhtam tikpat antikapitalistiski tā wini. Bet ja mehš gribam buht godigi, tad mums japahrbauda šawi špehki un jajauta: waj špehjam nepilnigās kapitalistiskās šabeedribās ehkās weetā zelt jaunu, labaku. Kašda nošihme wišafakai kritikai, kad ir pašchu mahjās wehl nešpehjam peekopt šozialisma prinzipus. Tee, kas pat nešpehi wadit wišweentahršchako konšumbeedribu, tee, kas wehl naw nobeigušchi šozialisma elementarškolu, grib „noahrdit“ eefahrtojumus, pee kureem wešela tauta štrahdajuše gadušimteneem. Ka šchkiru zihnas apuštuki naw šagatarwoti pat preešch kooperatīvās darbības, wišgaišchak peerahda winu ušbrukumi muhšu neitralitates prinzipam.

Domajam, ka buhtu daudz labak, ja katrs šozialists nemtos noahrdit tikai tahdus eefahrtojumus, kuru weetā tas špehtu radit jaunus, labakus. Kas tehwa namu grib nojaukt, tam weetā jazek jaunš. Zitadi tam japaleek beš pajumta. Gluščhi tapat ir ar milšu ehfu — kapitalistisko šabeedribu. Ta pilna truhkuma, bet šchimbrišcham kapitalismš wehl tomehr šargā un pat wairo zilwezes kulturu. Peenemšim, ka rewoluzijai šdots šnühzinat šcho milšeni. Kas ar to buhtu šašneegts? Ar winu aišeetu bojā ari wiši zilwezes kulturās eeguwumi. Bads un posts apdraudetu proletariatu wišpirms. Kas špehtu azumirski radit jaunu šabeedribās šahrtibu!?

Ja gribam ne tikai ahrdit, bet arī radīt, ja gribam šabēdribu pahrēlabot, mums wispirms wajag pašcheem šewi audšinat par sozjalisteem. Tikai tad špešim pastahwošhā šabēdribas fahrtibā realiset kaut daku no sozjalisma. Un šcho darbu darit muhs nekās nekawē. Kapitalisms pats nosudis beš waras darbeem. Kooperazija, peesawinadamās kapitalisma funkcijas, pakahpeništi pahrweido šabēdribu. Ta padara leeku katru kapitalistisku usnehmeju; tas aiseet pats un meklē peemehrotu weetu jaunā kooperatiwā šaimneezibā.

Neleedsam, ka weeglaš runat un špreest, nekā strahdat sozjalisma garā. Weeglaš arī isnihzinat kapitalismu prešē un šapulzē, nekā to išskaut no pašchu širdim, kur winšch eesaknojees wisdšilaš. Te nu zelas jautajums, kuršch zekšch drihsaš nowedis pee sozjalisma. Behz muhsu domam, runats ir deesgan, tagad jašeras pee darba. Strahdneeku kustiškai wajadsetu greest nopeetnu wehribu uš šawu preekšchstahwoju audšinaschanu, lai tee paliktu par ihsteem sozjalisteem un špehtu kooperatiwi darbotees. Šcha usdewuma išpildišchana buhtu leels šolis uš preekšchu strahdneeku, šewišchi Schweizijas, atšwabinaschanas kustiībā.

Lai to eespehtu, tad jaatšakās no šchkiru zihnas prinzipa un jaatmet šchkiru zihnas politika. Bet tas wehl naw wišs. Kamehr strahdneeku kustiība peeturešees pee wehšturiskā materialisma usškateem, ta nešpehs arī atšwabinatees no šchkiru zihnas. Lai gan sozjaldemokratiša šawus pašaules usškatus atšihjt par šinatnes pehdejo wahrdu, strahdneekeem, ja tee grib šawu atšwabinaschanu wiršit uš preekšchu, tee jaatmet. Šchis pašaules usškats naw ihšts un ir nepateešs; winšch kawē sozjalisma attihštibu strahdneeku kustiībā.

Šcho šawu pahrleezibu te ihšumā newaram peerahdit. Par to buhtu jarašta wešela grahmata. Gribejam tikai aišrahdit, ka sozjalistiskā darbība kooperatiwā kustiībā naw šaweenojama ar wehšturiskā materialisma usškateem.

Wehšturiskais materialisms mahza, ka sozjalā attihštība naw zilweka gara rašchojums un ka rašchošchanas weids attihštās neatkarigi no zilweka gribas, bet gan otradi, zilweka griba un gars un wina pašaules usškati pilnigi atkarigi no rašchošchanas fahrtibas. Sinama kulturās pakahpe atkarajas tikai no rašchošchanas lihdsjeklu attihštibas. Šaškanā ar to sozjaldemokrati mahza, ka strahdneeku šchkirai „naw jaišwed dšihwē ideali,“

ta winas weenigais usdewums, „atšwabinat jaunās šabeedribas elementus, furi jau attihstijuschees — grimstoschās burschuasifkās šabeedribas flehpi“*). Pamatodamees us ūcheem eeskateem, ūozialdemokrati usškata par „nesinatništu“ jebkuru „positiwu preekšlifumu“ un pašaidrojumu, atteezotees us nahkotnes ūozialistisko šabeedribu. „Šķķiru zihna“, wini atbild, „attihstano ūewis toš eefahrtojumuš, kas wajadsigi proletariatam un preekšķ fureem tas jau peeaudšis“**).

Nā zehlušchās konjumbeedribas? Waj warbuht atšwabinati kaħdi elementi, kas bij attihstijuschees grimstoschās (?) burschuasifkās šabeedribas flehpi? Waj warbuht šķķiru zihna tās radijuse? Ne! Pat eeteepigakais markšišts neusdrošchinasees to apgalwot. Kooperatiwā kuisibā galwenā loma peekriht zilwekam. Wiša organišeschanās tur noteek peħz ūinama plahna, kas jau agrak nobreedis zilweku ūmadšenēs. Šdejas, ideali eenem ūchini kuisibā loti eewehrojumu weetu. Wišas ūchis kuisibas galwenais faktors ir zilweks un wišas ūchis kuisibas attihstiba zeeschi ūaištita ar to, waj kuisibā nem dalibu idejisti kooperatori, kas kooperaziju ūpeħj wiršit ūoli pa ūolim winās mehrkim tuwat.

Klaji atšihstam: mums ir ideali, ūchee ideali kā ūwaigsnes apgaišmo muħju zeku us ūozialismu. Tikai pateizotees ūcheem idealeem ešam kooperatori un ūozialisti, beš teem laikam ar mehš peederetu pee reakzionarā puħla — pee ūķķiru zihnas prinzipa aišstahweem.

Ja ūtrahdneeks-ūozialdemokrats grib palikt par ihstu kooperatoru, par pateešu ūozialistu, tad winam jaatmet lihdsšchinejais pašaules usškats, tam japahrwar materialisms. Tikai atmetot wezo ūķķiru zilweku, ūķķihstot dweħseli no ūķķiru naida un ūķķiru aišpreedumeem, tas atdšims garā un pateesibā un warēs kalpot ūaweem lihdszilwekeem ar wišu ūirdi un dweħseli, ar miħlestibu un ustizibu, pazeetibu un pašemibu.

Šhšts ūozialists newar buht partijas wiħrs. Wina azis ūozialistiskā partija, t. i. politiškā organišazija, kura kalpo tikai ūinamas ūķķiras interesem, runā preti ūozialisma jehdšeenam. Sozialisms nemas naw un newar buht partijas leeta; ūozialisms

*) R. Marx. Bürgerkrieg in Frankreich, S. 50.

*) Neue Zeit, 1885, S. 194.

ir personiga, tautas, pat wišas zilwezes leeta*). Partijas zihnas tikai reti par sozjalizmu; pa leelakai dalai tās zensčas pehz ahreja eespaيدا, politiskās waras; waj atšewišchu personu un šchīru labumeem. Bet kapitalisma galwenos zeetokšchus, muhsu egoismu, muhsu mamonistisko domaschanas weidu šchi zihna neaistar gandrihš nemas.

Ja pateesibā kapitalizmu gribam pahrwaret, mums jāeesahš pašcheem ar šewi. Tikai garigi un etiški attihštiti zilweki, kuri wahrdds un darbds šeto sozjalisma prinzipecem, špehs sozjaliset muhsu pilsonisko šabeedribu. Tahdā garā kooperatiwā kustiba audsina šawus darbīneekus, ta mahza tos domat un strahdat wišpahribas leetā.

Muhsu deenu strahdneeki wehl domā tikpat kapitalistiski, ka jebkusch buršchujš. Tadehš tee šawā wairumā ari naw špehjigi radit sozjalistisku šabeedribas kahtibu. Ari wineem wišpirms wajag audsinat pašcheem šewi. Šchā noluhkā — kā jau to St. Gschwinds aistrahdija, teem jaapmeklē leelā kooperazijas škola. Tur tee mahzišees šaprašt un usnems šewi sozjalisma idealus un winu religijiski-etisko šaturu; tur tee no apšpeesteem un mamona kalpinateem proletarijeem pahrwehtīšees par brihweem, lihdsigeem un brahligeem zilwekeem.

Ja pate šabeedriba buhs eekšchīgi tā šagatawota, tad sozjalisms paliks par nepeezeeschamu šabeedribas formu. Zilweku šawstarpejās atteezibas mainīšees, kluhs zehlašas, zilwezigakas. Kur šaimneeko garigi un tikumiški attihštiti zilweki, tur beidsšas ismantoschana; tur naw šchīru; tur šahšas jauna, plašcha zilweka zeeniga dšihwe; walda brahliba un mihleštiba. Sozjalisms ari naw nekas zits, kā etišku prinzipu šastana ar muhsu materielo dšihwi.

Šchā teeksmē pehz labakas nahšotnes strahdneeku un kooperatiwā kustibas šahw weena otrai draudšigi blafus.

*) Te muhs waretu pahrprašt. Regribejam teikt, ka kooperators newaretu buht kaut kašdas partijas pahrleezinats lozeklis. Pawišam otradi, ari kooperatoram janem dšihwa daliba šawas walšs politiskā dšihwē. Protestejam tikai pret to, ka tās paleek par šchaurširdigu un weenpušigu partijas wihru, kusch nespehi pazeltees pahri šawām partijas interesem. Weenmehr un wišur, ari politiskā dšihwē, nostahdam augstat par partijas interesem wišpahribas interesēs; tapat kā šaimnezijkā dšihwē mums augšakas un šwarigakas wišu patehretaju interesēs.

Teezotees pehz ſchà zehlâ mehrka, tàm wjadſetu weenai otu
cerofinat, pabalſtit. Pee ſchi darba tàs laikam tahlâ nahtotnê
ari ſakufis-ſahdâ augſtakâ weenibâ. Un ja winu preekſchſtahwoji
buhſ ſapratuschi ſcho ſawu uſderumu, tad tee ari ſapratis
dſilo dſihwes noſihmi un kopâ ar Faufſtu iſſaukſees:

„Nâ weenibâ wiſſ kopâ auſchas,
Weens otrâ dſihwo, weens otrâ glaufchas!
Mit augſchup, lejup debefſ ſpehki mainus.
No rokas rokâ ſneedsas ſelta ſpainus!
Tee ſwehtibas pilofchus ſpahrnus zilda
Un ſemi un debefi wini ſilda,
Ar ſaſtanam paſaules plaſchumu pilda!

Raksti par kooperācijas jautājumiem.

1. „Lihdumneeks“ 1910., 1911. un 1912. g. g. . . . .
2. Latgaleišču kalendars „Daugava“ 1911. un 1912. g. g. . . . .
3. Э. Лаурсонъ. Потребительныя общества средилатышей („Союзъ-Потребителей“ 1911. г. 32. нумуръ) . . . . .
4. Потребительскія лавки при сельско-хозяйственныхъ обществахъ въ Прибалтійскомъ краѣ. („Союзъ Потребителей“. 1912. г. 3. нумурâ) . . . . .
5. Мелкій кредитъ въ Лифляндіи. („Нужды Деревни“. 1910. г. 18. нумурâ). . . . .
6. Krause. Kooperatīvās patchretaju beedribas. Beelikumâ: Kooperatīvās patchretaju beedribas Latvijâ. Rīgâ, 1910. g. . . . . 25 kap.
7. M. Bragins un M. Minins. Kooperāzija. Tulkojis A. Kroders. Rīgâ, 1910. g. . . . . 25 kap.
8. J. Gulbits. Kooperāzija kâ lauksaimneezibas pazehlaja. (Modrukats Rīg. Laukš. Zentrabeedribas isdevumâ: „Vispahrejâ latveišču ņemkopju ņapulņe Rīgâ 1910. g.“). . . . .
9. Gertrude David. Ko patchretaju beedriba dod ņtrahdneeka ņeewai. 1911. g. . . . . 10 kap.
10. K. Abramovs. Par ņapulņišču wadiņĶanu un tehniku. Rīgâ, 1911. g. . . . . 20 kap.
11. „Progrēņa kalendars“. 1910. g. . . . .
12. Dr. F. Winterstein. Das Vereinswesen in seiner kulturellen Bedeutung (broņĶuras 7. l. p. rakņtits par „Lettenbund“). Gauņņch b. Leipzig. Felix Dietrich, 1908 . . . . . 25 Bņg.

13. Eugène Fournière. L' Unité Coopérative. Paris, 1910. Marcel Rivière et Cie . . . . .
14. Les Documents du Progrès. 1909. gada februara burtnīza. Paris, Rue Claude Bernard, 59. . . . . 1 frankš
15. Jahrbuch der internationalen Genossenschaftsbewegung. Erster Jahrgang. Herausgegeben im Auftrage des Zentralvorstandes des Internationalen Genossenschaftsbundes. London und Zürich, 1910. . . . .
16. А. Меркулевъ и М. Хейсинъ. Какъ организовать и вести потребительное общество. 1910 г. Цѣна . . . . . 150 коп.
17. В. А. Поссе. „По Европѣ и Россіи“, 1899—1909. С.-Петербургъ. Изданіе „Нов. журнала для всѣхъ“. Цѣна . . . . . 125 коп.
18. Э. Ленскій. По кооперативной Европѣ. Изд. Московскаго Союза Потребительныхъ Обществъ. 1912. г. . . . . 50 коп.
19. М. И. Туганъ-Барановскій. Основы политической экономіи. Второе изданіе. (Петербургъ, 1911 г. 300. lapaš rušē . . . . . 275 коп.
20. А. С. Изгоевъ. Въ гостяхъ у рижскихъ кооператоровъ . . . . .
(„Рѣчь“. 1911. gada 25., 28. novembra un 2. decembra numurš).

Laikraksti.

„Pellerwo“, Helsingfors. — Kooperatören, Stockholm. Andelsbladet. Faellesorgan for danske Andelsforetagender. Aarhus. — Konsumgenossenschaftliche Rundschau. Organ des Zentralverbandes und der Großeinkaufs Gesellschaft deutscher Konsumvereine, Hamburg. — Konsumgenossenschaftliches Volksblatt, Hamburg („Produktzijas“ organs). — Deutsche landwirtschaftliche Genossenschaftspressе, Darmstadt. — Co-

partnership, London. — Scottish Co-operator. — Co-operation in agriculture. The Journal of the Agricultural Organisation Society, London. — The Co-operative News, Manchester (Long Millgate). — Internationales Genossenschafts-Bulletin, Organ des Internationalen Genossenschaftsbundes, London und Zürich. — L' Union Coopérative, Paris (6e). — Emancipation, Nimes. — Bulletin de la Confédération des Cooperatives Socialistes et ouvrières de Consommation, Paris (13e). — L' Association ouvrière, Paris (3e). — Annales de la Mutualité et de la Coopération Agricoles, Paris. 5, rue Las Cases. — Schweiz. Konsumverein, Organ des Verbandes schweiz. Konsumvereine, Basel. — Der Konsumverein, Organ des Zentralverbandes und der Großeinkaufsgesellschaft österr. Konsumvereine, Wien (IX.) — La Cooperazione Italiana. Organo dele' Alleanza fra la Lega Nazionale delle Cooperative e la Federazione italiana delle Società di Mutuo Soccorso, Milano. — L' Umanitaria, Milano. — L' Idea Cooperativa. Organo dele' Unione Cooperativa di Milano, della Cooperativa Alberghi Popolari, della Cooperativa Inquilini di Milanino. — Il Giornale dei Cooperatori. Organo Ufficiale del Consorzio Italiano delle Cooperative di Consumo, Milano. — L' Agricoltore Reggiano, Reggio — Emilia (Stalijâ).

Rakstu apgaždeena
„Semneeka Puhrs“
iždoti raksti.

Pirmais behrums.

- I. Mašfaimnezjiba un kooperazija.
- II. „Pellerwo“ beedriba un kooperazijas Somijā.

Sarakstijis Semneeks.

Makšā 20 kap.

Otrais behrums.

Kopkase.

Sarakstijis Semneeks.

Makšā 15 kap.

Trešchais behrums.

Dr. O. Rosenkwišta

Patehretaju kooperazija, viņas federatīvā ušbuhwe un tās teorija.

Makšā 30 kap.

Ceturtais bērums.

LATGALIEŠI. Kulturvēsturiska skize.

Sarakstijis Fr. Kemps.

Maksā 40 kap.

Peektais behrums.

Dr. H. Millers.

Schkiru ziņas teorija un neitralitates prinzijs patehretaju kooperazijas kustiā.

Makšā kap.